

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΜΑΡΙΑ ΠΑΤΤΙΧΗ, R. DESNOS, ΜΙΜΗΣ Κ.
ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, Α. ΧΡΗΣΤΟΦΙΔΗΣ, ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ - ΦΙΛΙΠΠΟΥ,
ΛΟΥΙΤΖΙ ΦΙΟΡΕΝΤΙΝΟ, ΤΑΣΟΣ Ν. ΠΕΤΡΗΣ, ΕΙΡΗΝΗ ΠΑ-
ΝΑΓΗ-ΤΣΟΥΤΛΗ, Α. ΒΟΡΕΑΔΗΣ, Μ. ΠΙΣΣΑΣ, Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

88

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗ
Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Ἐτησία συνδρομὴ £ 1,250 μίλς
Ἐτησία συνδρομὴ ἑξωτερικοῦ £ 1,500 μίλς
Τιμὴ τεύχους £ 0,125 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισέ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.

Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Περιμένοντας τοὺς βαρβάρους (ποιήματα)	σ.	93
ΜΑΡΙΑ Σ ΠΑΤΤΙΧΗ: Κόριον — Ἀπόλλων (ταξειδιωτικὸ)		96
R. DESNOS (μετ. Μίμη Κ. Ἰακωβίδη): Στροφές γιὰ τὸ δρόμο Saint Martin (ποίημα)		101
A. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗ: Ὁ παντογνώστης λογοτέχνης (δοκίμο)		102
ΝΙΚΗΣ ΛΑΔΑΚΗ - ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ: Τ' ἀηδόνια δὲ σ' ἀφήγουνε / νὰ κοιμηθῆς στὶς Πλάτρες (σκέψεις)		105
ΛΟΥΙ ΤΖΙ ΦΙΟΡΕΝΤΙΝΟ (μετ. Τάσου Ν. Πετρῆ): Φιλία φωτὸς (ποιήματα)		106
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Χωριανοί, τὰ μωρά μου... (διήγημα)		113
ΕΙΡΗΝΗΣ ΠΑΝΑΓΗ - ΤΣΟΥΛΛΗ: Ἐπιτύμβιο (ποίημα)		117
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Ὁ ἀφηγηματικὸς λόγος τοῦ Δημήτρη Γιαζου (ραδ. ὁμιλία)		118
A. ΒΟΡΕΑΔΗ: Νησί μου (ποίημα)		120

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Κ. Χ ρ υ σ ἄ ν θ η: Θέση μας: ἡ Ἑλλάδα», Ἀποχαιρετισμὸς
στὸν στρατὸ — Μ ι χ. Π ι σ σ ᾶ: Φίλιππος ὁ Κύπριος — Ἀ. Π ε ρ ν ἄ φ η: Χρ. Σ ο λ ο μ ω ν ἰ δ η
«Ὁ ἔρωτας στὴ νεοελληνικὴ ποίηση», Σ. Παναγιωτόπουλου «Φονιάδες» — ΓΕΝΙΚΑ.

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ, Λευκωσία-Κύπρος.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα: ΦΡΙΕΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Γραμματέας: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Η΄

ΓΕΝΑΡΗΣ 1968

ΑΡ. 88

ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ

1. ΠΡΟΣΜΟΝΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ

Τοπία δὲν ἔχουν τ' ἀκρογιάλια. Ὁ χεῖμαρρος δὲν ἔχει γλῶσσα. Ὁ κάμπος σκέφτεται τὸ γύπα καὶ τὸν ἀρουραῖο. Σήμερα κοιτάξα μιὰ δειχλίη καὶ θυμήθηκα τὸ γάλα. Παιδοῦσα τῆς ψυχῆς τὴν ὑγρασία μὰ δὲ μποροῦσε νὰ γραφτῆ τ' ἀχνάρι μου. Μηδενίζομαστε.

Θὰ λυπηθῶ πὸν θ' ἀφαιρέσω τὴ σελίδα: ποῖος θὰ μᾶς μνημονεύη σὶς γιορτὲς τῆς μνήμης; Εἶδα τὴ δύση πὸν ἔσφραζε λαγούς νὰ βάρη τὴν κοιλιά της. Καὶ μέτρησα τοὺς πεθαμένους λοχαγούς καὶ τὰ σπασμένα ρόδα μας τῶν ἡρεμων καιρῶν.

Ἡ λύπη κοσκινίζει τὸ αἷμα μας. Τάχατε ὑπάρχοντε μὲς τῆ ροῇ τῶν ἐρυθρῶν αἰμοσφαιρίων μας τέσσερεις ἐλλίδας κόμποι; Θ' ἀναδιφῶ τις δυνάμεις μας μὲ μουσική: Ἰτε παῖδες Ἑλλήνων...

Δοιπόν, αὐτὸς πὸν φέρει δίπλα σὶς κανόνι γῆ στερεῖται μὰ κερδίζει τὴ συνείδηση. Ἐμεῖς τῶν κατογιῶν καὶ τῶν καταφυγιῶν μειρᾶμε τὰ φιλιά πὸν θ' ἀποθησαυρίζουν ἄλλοι, οἰκονομοῦμε σκιά, δυὸ κόκκους ἄμμο καὶ φυλάγομε δυὸ-τρία γραμμάρια πόσιμο νερὸ γιὰ δύσκολους καιρούς.

Σιγή. Ἐμεῖς γεμίσαμε μὲ τὴν ψυχὴ μας τὸ φυλάκιο, γεμίσαμε μ' ἐγκέφαλο καὶ μάτι τὸ πιστόλι μας, γεμίσαμε τὸ δρόμο μὲ τις ἴνες καὶ τὰ κόκκαλά μας, προπαντὸς ἀπλώσαμε τὴν ἀσκή μας. Καρτεροῦμε...

Ὅταν ἡ μέρα φέξη τοῦ Θεοῦ, θὰ μᾶς κοιτάξῃ ὁ ἥλιος μ' αἰσθηθῆ ξαδέφρου; Ἡ θὰ περᾶσῃ ἀφήγνιας τὰ φτερωτὰ σὶ' ἀλλοινοῦ μας σῶμα νὰ χοχλάζουν;

Τὶς εἶ;

2. ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ

Δὲν ἦρθε ἐφέτος τὸ καρᾶβι. Μᾶς λείψανε οἱ ζωοτροφές. Κι' ἡ ἀνομβρία μᾶς πέτρωσε τὸ φῶς τῆς μέρας. Ταχυδρομεῖα δὲ φτάνοντε σὶν τὴν Κύπρο: μένοντ' σὶς φράγμα. Ἡ διάδοση πὸν σκίζει καὶ τὸν πάγο καὶ τοὺς βράχους... μήτ' εἰτούτῃ δὲν κατώρθωσε νὰ πλεύσῃ ὡς τὴν ἀσκή μας.

Ρωτήσαμε τοὺς γέρους γιὰ ἱστορίες παλιές. Δὲν ἔχουν ματογυᾶλια νὰ διαβάσουν.

Καὶ τότε μίλησε τὸ βρέφος: ὑπάρχει ἡ ράχη δελφινῶν.

Μεταναστεύσεις ὄχι! Οἱ γέροι βοδλιαξῶν σὶς χῶμα. Κακὸ φθινόπωρο, βαρὸ

ὄαν τὸ χαλκὸ σιῶν πατεράδων τοὺς κροτιάφους. Βαθὺ πηγάδι τῶν μητέρων ἢ ματιά.
Θυμήσου μας, ὦ Θεέ μου, σὰ ταχυδρομεῖα σου!

3. ΔΙΑΛΟΓΙΣΜΟΣ ΣΕ ΦΥΛΑΚΙΟ

Μὲς τὸ φυλάκιο ποῖς βογγᾷ; Ὁ ἀφανισμένος τραχὴλός μου. Μετρᾷ τὶς ὥρες στὴ λειωμένη ἀρθύλα μου. Τὸ μάτι μου μικραίνει ὄαν τὸ βάθος πηγαδιοῦ. Τὰ χεῖλη μου μυρίζουν ὕπνο. Κι' ἔρχεται τούτη ἢ ἀνάσα μου γεμάτη πίσσα καὶ νερὸ θερμοπηγῆς.

Ἄς κοιμηθῇ τ' ὠραῖο παιδί μου κι' ἄς μετρήσῃ σιοῦ παποῦ τὸ κομπολόι τὰ βύσινα ὄνειρά του!

Ἡ μάνα μὲς τὸ χῶμα σκάφτει νὰ ἐμποδίσῃ τὶς πληγές. Μὲ τὸ νερὸ πληγώνει τὶς φωτιές. Φυτεύει μὲς τοὺς τοίχους καὶ σὰ ξύλα οἰκονομίες ψωμοῦ, λαδιοῦ καὶ γάλατος. Καὶ ἶσχει ἀνήξερά της πάρεϊ τὴν ἀπόφαση μὲ κύπελλο αἶμα νὰ ἐμποδίσῃ τ' ἀνοιγμα τῆς θύρας. Γεμίζει τὰ δωμάτια μὲ ἴσκιο αἰτιάσο.

Ἄς κοιμηθῇ τ' ὠραῖο παιδί μου κι' ἄς μετρήσῃ σιοῦ παποῦ τὸ κομπολόι τὰ βύσινα ὄνειρά του!

4. ΜΗΝΤΜΑ ΑΠ' ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

Γυιέ μου, τ' ὠραῖο παράστημά σου τῶν πὺν θάρθουν ἡμερῶν κοιτάζω καὶ γι' αὐτὸ πυροβολῶ. Δὲ θέλω ἀνάληψη ψυχῆ καὶ μέτωπο νὰ σέρνης μὲς στῆς ξενητιάς τὰ οἰκοτροφεία. Νοιώθω ντροπῆ νὰ στέκεσαι στοὺς δρόμους ζητιανεύοντας ὀλίγο θάρρος ἢ νὰ κωλᾶς σὺς γειτονιὲς μιὰ πράσινη ἀδιαφορία τάχα.

Ἄν σοῦ μηνύσουνε τὸ θάνατό μου σὰ ὄριμά σου χρόνια, πάρε τὸ ντουφέκι σου καὶ πυροβόλα γιὰ τοῦ γυιοῦ σου (κι' ἄγρονά μου) τὸ παράστημα. Δὲν πρέπει αὐτὸς μὲ πληγωμένο μέτωπο καὶ μὲ γυμνοὺς κροτιάφους νὰ ζητᾷ τὸ περιθώριο. Καὶ πατημένος θὲ ν' ἀκούῃ τὸ πυροβόλο μας.

5. ΦΡΟΥΤΟΣ ΣΤΟ ΠΕΝΤΑΔΑΚΤΥΛΟ

Στὸν Πενταδάκτυλο κρατῶ μιὰν ἱστορία γυμνή. Στὸ ξεροδόρι τρώγω τὸ δικό μου πυρετὸ κι' ἀμύνομαι νὰ μὴν μετατραπῶ σὲ πάγο. Τὸ μάτι μου κοκκίνισε ἀπ' τὸ αἶμα τοῦ λαγοῦ καὶ τὸ πνιγμένο δάκρυ. Ὁσφραίνομαι τοὺς ἴσκιους καὶ τὰ κύματα καὶ τὸ χαμένο δρίζοντα. Ὁρθός, δρθός μ' ἓνα μαχαίρι κοφιτερὸ στοὺς δυὸ κροτιάφους μου. Τὰ κύματά μου τὴν καρδιά πειροβολοῦν.

Οἱ ἐπιδρομεῖς σὲ ποῖο γιαιλὸ θὰ ρίξουν τὸ χαλκὸ τους; Θ' ἀντέξουν τάχα οἱ βράχοι τὸ σκληρὸ τους πρόσωπο, πὺν βγαίνει ἀπὸ τὴν πίσσα καὶ τὸν στρόβιλο;

Σκοιάδι, τρύπησε τὸ βλέφαρό μου τὸ σκοιάδι, τρύπησε τὸ στέρονο μου, βούλιαξε μέσα στὸ μυαλό μου, μὲς τὴν κάθε μου ἴνα γλύστρησε τὸ φοβερὸ σκοιάδι.

Στὸν Πενταδάκτυλο κρατῶ μιὰν ἱστορία γυμνή καὶ τὴν περιδιαβάζω...!

6. Ο ΧΑΜΕΝΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Δὲν ξέρω ἂν τὰ κεφάλια θὰ γνωρίσουνε τὸν ἥλιο τῆς ἐπόμενης πρωίας. Τὰ σπύτια χάσανε τὸ θάρρος τους μαδῶντας το μέσα στὸν χάλκινον ἀγέρα. Βρεθῆκαν τὰ παιδιὰ γυμὰ θηλάζοντας μαυρειδερὸ χυμό. Οἱ δρόμοι πιά δὲν περπατοῦν. Τὸ κῆμα ναγαγεῖ.

Κι' ἐγὼ χοχλάζω ιδέες στὰ ἐργαστήρια δίχως νὰ κοιτῶ πὼς δὲ μπορῶ νὰ τὶς ταχυδρομήσω, λείψανε οἱ παραλήπτες, λείψανε κι' οἱ ταχυδρόμοι! Μὰ ποιὸς διαβάζει ιδέες μὲς τὴ φυλλοροή;

7. ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ

“Όταν ἡ νύχτα πέση στὴν καρδιά μας καὶ σκεφτοῦμε τὶς ἀπώλειες σὲ ὕλικὸ κι' ἀνθρώπους

τότε

μποροῦμε τὴν ἀπώλεια τῆς ψυχῆς ν' ἀναμετρήσουμε στὰ γυάλινα δοχεῖα καὶ νὰ φορέσουμε τὸ πένθος

τώρα

κρατᾶμε μαργαρίτες καὶ χιενιὲς γιὰ τὰ σγουρὰ μαλλιὰ μας.

8. Η ΔΙΑΔΟΣΗ

Μιά γλῶσσα κατατρώγει τὰ σιενὰ καὶ μᾶς πληγώνει τοὺς κρατάφους. Ἐπιτολὲς διανέμει. Καὶ φῶτα κόκκινα.

Κι' ὅταν σοῦ δείξη μιὰ πυχὴ χρυσοῦ, δὲν ἔχεις μάτια νὰ κοιτάξης. Βαθειὰ σου βλάστησε ἡ δμίχλη. Καὶ χάνεται μὲς τὸ πηγάδι ἢ μέρα σου κι' ὁ κάποιοι εὐκρινῆς σου ἴσκιος.

9. Η ΣΙΓΗ ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΙΟ

Δίπλα τὸν ἄλλο νοιώθω γηγενῆ μὲ μιὰ ματιὰ ἀπὸ σίδηρο νὰ σκίζη τοῦ βραδνοῦ τὸν πάγο. Ὁ συγγενῆς, ἀπ' τ' ἄλλο τὸ νηοὶ κι' ἀπ' τὰ παράλια τοῦ Σαρωνικοῦ μυρίζεται τὸ χνώτο τῆς οἰγῆς καὶ στρογγυλεύει τὴν ἀκοή του. Ἀποφασίζω ν' ἀφαιρέσω τὴ ματιὰ ἀπ' τὴν προσοχή κι' ἀπ' τὴ σκανδάλη τὸν προσημένο δείκτη μου.

“Όχι! Δὲν ἔχει ἡ προσμονὴ δυὸ κόκκους ἔλεος. Ποιὸς πίστεψε τὰ ναρκωμένα μάτια τῆς οἰωπῆς, ποὺ σφαῖρες ἐτοιμάζει μὲς τ' ἀπρόοπτα ἀστέρια της.

10. ΤΟ ΝΤΟΤΦΕΚΙ

Παιδί μου, δὲν ἀνθίζουνε τὰ στήθια δίχως νὰ πληρώσης χρῆος πατριδας. Τοὺς ἥρεμους καιροὺς θὰ πρέπει νὰ θηλάζουνε τὰ βρέφη. Ἐμεῖς μ' ἀνορθωμένη χαίτη κι' ἀκοὴν ὀξεῖα ἢ τράχηλο σκυφτὸ καὶ λαβωμένο σκελετὸ τῶν ἄνω ἄκρων θὰ πυροβολοῦμε. Ὁ κάμπος πρέπει νὰν' δικός μας κι' ἡ δαυτέλα τοῦ γιालοῦ κι' ἡ κόμη τῶν βουνῶν, καὶ προπαντὸς τὸ στήθος καὶ τὸ μέτωπο.

Ἄν κάποιος σοῦ ἐπιστρέφῃ τὸ νουφέκι μου νὰ τὸν φιλέψῃς μὲ ψηλὰ τὸ μέτωπο κοιτάζοντας τὴ σιέγη τοῦ σπιτιοῦ μας.

Λευκωσία, Νοέμβριος 1967.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΚΟΥΡΙΟΝ — ΑΠΟΛΛΩΝ

*Ἐν Κουριάδι οἱ ἔλαφοι . . . ὅταν καταφύγωσιν ἐς τὸ τοῦ
Ἀπόλλωνος ἱερὸν τὸ ἀνταυθοῖ . . . , ὑλακτοῦσι μὲν κύνες,
πλησίον δὲ ἔλθειν οὐχ ὑπομένουσιν αἱ δὲ συστᾶσαι
νέμονται ἄτρεπτον καὶ ἀδεᾶ τὴν νομὴν, ἀπορρήτω τινὶ
φύσει τὴν ὑπὲρ ἑαυτῶν σωτηρίαν τῷ θεῷ πιστεύουσαι αἱ
ἔλαφοι» (Αἰλιανοῦ, περὶ ζώων ιδιότητος XI,)*

Ὁ δρόμος ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπὴ περνάει κοντὰ στοὺς βράχους τῆς θάλασσας καὶ μᾶς ὀδηγεῖ ἀνηφορικὰ σὲ λόφο πού δεσπόζει στὴ θέα τῶν ἀγρῶν πού ξαπλώνονται ὡς στὴ θάλασσα. Βρισκόμαστε στὸ Κούριο, στὸ ἀκρωτήριο αὐτὸ πού μοιάζει σὰν ἀφετηρία γιὰ τὸν πλοῦ πρὸς τὴν Ρόδο ἢ σὰν τέρμα τοῦ πλοῦ ἀπ' τὴ Ρόδο στὴν Κύπρο. Σ' αὐτὸ τὸ ἀκρωτήριο ταξιδεύοντας μ' Ἀρχαϊκὰ καράβια ἔφθασε ἀπ' τὴ Ρόδο στὴν Κύπρο ὁ Ἀπόλλων ὁ Ὑλάτης. Τὸ ἀκρωτήριο, ἡ ἄκρα εἶναι προτενής, ἀκρότομη, ἀκροσχιδῆς ἀφ' ἧς ρίπτουσι τοὺς ἀψαμένους τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Μὲ τοὺς κρημνώδεις, τοὺς ἐνεδρευτές κι' ἀπτότους ὑφάλους καὶ σκοπέλους ἢ πόλη τοῦ Κουρίου προστατευόταν κι' ἀνατολικά.

Ἐδῶ πάνω στὸ ξέφωτο ἀνάμεσα στὶς χαρουπιές καὶ τ' ἀγριολούλουδα ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων ἀγνάντευε κι' ἐπισκοποῦσε τὶς νότιες παραλίες τῆς Κύπρου. Σίγουρος, ἀκίνητος ὁ ναὸς ἱεουργοῦσε τὰ πεπρωμένα τῆς ἑλληνικότητος τοῦ νησιοῦ. Βλέποντας κατὰ τὴν ἀπλωσιὰ τῆς θάλασσας καὶ τῶν παραθαλάσσιων ἀγρῶν τῆς καλόβλεπε τοὺς ξανθοὺς ὁμόφυλους του Ἀχαιοῦς, κι' ἀπόδιωχε τοὺς Φοίνικες καὶ τοὺς Πέρσες.

Ἀπ' τὸ παλῆο μεγαλεῖο τοῦ θεοῦ ἀπομένουν ἐρείπια, κιονόκρανα, πέτρες. Ἀπὸ τὸ παλῆο μεγαλεῖο τοῦ πυκνοῦ δάσους δὲν μένουν παρὰ χαρουπιές καὶ μπόλικα ἀγριολούλουδα πού φυτρῶνουν παντοῦ: στὰ χαντάκια τῶν ἀνασκαφέντων μερῶν, στὰ ἐνδιάμεσα τῶν σπασμένων μαρμάρων, ὅπου μποροῦν νὰ βροῦνε λίγο χῶμα γιὰ τροφή. Ἀπὸ τὰ ἐλάχια σήμερα πιά δὲν ἀπομένουν παρὰ σαῦρες καὶ κοράκια. Μὲ τὴ θεϊκὴ δύναμη τοῦ φωτὸς τοῦ Φοίβου ἀναπλάθει κανεὶς ἀπ' τὰ εὐρήματα τὸ μεγαλεῖο τῆς πόλης μὲ τὸ θέατρό της πού θαρρεῖς πῶς στὴν ὀρχήστρα της παίζουν τὰ κύματα, μὲ τὰ Λουτρά καὶ οἰκοδομήματά της.

Στὸ σημερινὸ δασύλλιο ἦταν ἄλλοτε ἓνα πυκνὸ δάσος ὅπου ζοῦσαν ἐλάχια «πλήθος δὲ ἄρα τούτων τῶν θηρίων ἐνταῦθα ἐστὶ καὶ πολλοὶ θηραταὶ περὶ τὴν ἄγραν αὐτῶν νέμονται» σημειώνει. Ὁ Αἰλιανὸς ὁ θεὸς τῆς ὕλης, ὁ Ἀπόλλων ὁ Ὑλάτης προστάτευε τὰ ἐλάχια καὶ τὶς ἐλαφίνες του.

Στὸ ἱερό του βρῖσκαν καταφύγιο τὰ ἐλάχια. Ὅταν κανεὶς τὰ πλησίαζε οἱ ὑλακὲς καὶ τὰ ἀλυχτήματα τῶν σκύλων τὸν ἀπομάκρηναν. Ὁ Ἀγραῖος, ὁ Ἀγρευτικὸς Ἀπόλλων καταδίωκε τ' ἄγρια ζῶα, ἐνῶ προστάτευε τὰ μικρό-

τερα, τὰ ἀδύνατα, τὰ ὅποια διέτρεχαν τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὴν θηριωδίαν τῶν θηρίων καὶ τῶν κυνηγῶν. Τὰ ἐλάφια τοῦ Ἀπόλλωνα στὸ Κούριο «νέμονται ἄτρεπτον καὶ ἀδεᾶ τὴν νομὴν» καὶ μ' ἓνα μυστηριῶδες ἔνστικτο ἐμπιστεύονταν ἀδεᾶ τὴν νομὴν» καὶ μ' ἓνα μυστηριῶδες ἔνστικτο ἐμπιστεύονταν τῇ σωτηρίᾳ τους στὸ θεό. Μὲ τὴ μουσικὴ τοῦ Ἀπόλλωνα μέρευαν τ' ἄγρια θηρία. Μὲ τὴ μουσικὴ τοῦ ἡ πολυχρῶμη εὐνοουμένη του ἐλαφίνα χόρευε μὲ χαριτωμένες κινήσεις σὰν ἔπαιζε τὴν σύριγγα ἐκεῖνος.

Ὁ Εὐριπίδης στὴν Ἔλκιστη μᾶς δίνει τὴν ὑπέροχη εἰκόνα :

*Χόρευε δ' ἀμφὶ σὴν κιθάραν
Φοῖβε, ποικιλόθριξ
νεβρὸς ὑψικομῶν πέραν
βαίνουσ' ἐλατᾶν σφυρῶ Κούρω
χαίρουσ' ἄφρονι μολπᾶ.*

*(Χόρευε γύρω στὴ κιθάρα σου
Φοῖβε, πολυχρῶμο
ἐλαφάκι, κατεβαίνοντας
πέρα ἀπὸ τὰ ἔλατα μὲ τὴν ψηλὴ πρασινάδα,
ἀνάλαφρα πατῶντας,
εὐχαριστημένο μὲ χαρούμενο σκοπό).*

Τὸ ἱερό τοῦ Ἀπόλλωνος στὸ Κούριο ἦταν ἱερώτατο. Ὅποιος ἀκουμποῦσε τὸ χεῖρι του στὸ βωμό τοῦ θεοῦ ριχνόταν στὴ θάλασσα ἀπ' τοὺς ἀπότομους, τοὺς κρημνώδεις βράχους ποὺ βρίσκονται κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς. Ὁ Ἀπόλλων ἦταν θεὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ λατρεία του ἐδῶ ἦταν αὐστηρή. Δὲν ἔχουμε ἀνατολικές ἐπιδράσεις ὅπως στὴν Ἀφροδίτη — Ἀστάρτη κι' οὔτε παρείσακτες λατρεῖες σὰν τοῦ ξένου Ἄδωνι (Ἄδων = Κύριος. Προσφώνησις τοῦ Ἀσσανοῦ Ταμμούζ). Ἡ ὁμορφιά τοῦ Ἀπόλλωνα ἦταν ἀρρενωπὴ. Κι' ἡ ἀρρενωπότητά του στὴ λατρεία του εἶναι γνωστὴ. Ἡ ὁμορφιά τοῦ Ἄδωνι ἦταν θηλυκὴ· ὁ Ἄδωνις ἦταν ἰσχνός, μέλας καὶ λεπτός. Στὸν ὀρφικὸ ὕμνο προσφωνεῖται σὰν ἀρσενικὸς καὶ θηλυκός.

*Εὐβουλεῖ . . . Κούρη καὶ κόρη
δίκερους.*

Ἡ λατρεία τοῦ Ἄδωνι ἦταν ὀργιαστικὴ. Οἱ γυναῖκες στὸ θάνατό του κλαῖγαν καὶ χτυπιόντουσαν. Τὰ κύμβαλα, τὰ τύμπανα, οἱ γίγγραι στὴ λατρεία του ἦταν συνήθειες ἀσιατικῆς. Στὴν Ἑλλάδα ἡ λατρεία τοῦ Ἄδωνι διαδόθηκε σὲ στιγμὲς ἀδυναμίας τῶν ἠθῶν, σὲ στιγμὲς λοιμῶν καὶ πολέμων. Οἱ Ἕλληνες ποὺ μεταμόρφωσαν τὸν Διόνυσο καὶ τὴν Ἀφροδίτη ποτὲ δὲν μπόρεσαν νὰ ἐξελληνίσουν τὸν Ἄδωνι. Ἡ ἀρσενικὴ διάθεση τῶν Ἑλλήνων ἦταν ἀντίθετη πρὸς τὸν ἐκθηλυσμένο ἀνατολικὸ θεό.

Λένε πὼς ὁ Ἀπόλλων μεταμορφώθηκε σὲ κάπρο καὶ σκότωσε τὸν ἀγαπημένο Ἄδωνι τῆς Ἀφροδίτης.

Στὴ Κύπρο ὁ Ἑλληνισμὸς ἀγωνιζόταν τὴν ἀνατολή. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει δύναμη καὶ κατακτάει τὸ νησί. Ἡ γεινίαση τῆς ἀνατολῆς ὅμως δὲν ἀφίνει ἀνεπηρέαστη τὴ γῆ καὶ τὴ θρησκεία τῆς Κύπρου. Γι' αὐτὸ στοὺς μύθους αὐτοὺς δὲν βλέπουμε παρὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ ἐπικρατήσῃ. Τὶς ἀρρενοθήλυκιες, ἀνδρόγυνες μορφές δὲν τὶς δεχόταν στὸ πάνθεο τους ἢ αὐστηρὴ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ἄδωνις κι ἄλλες παρόμοιες λατρεῖες ἦσαν παρείσακτοι κι' ὄχι αὐτόχθονες.

Αὐτὸς ὁ ἀγῶνας διεξαγόταν περισσότερο ἐδῶ στὴν Κύπρο. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ παράσταση τοῦ οἰκοδομήματος δίπλα στὸ γραφεῖο τοῦ φύλακα στὸ Κούριο. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Μωσαϊκοῦ τοῦ Ἀχιλλέως ἀποτελεῖτο ἀπὸ μιὰ ἀνοικτὴ αὐλὴ μὲ δωμάτια στὴ κάθε μιὰ ἀπ' τὶς πλευρές καὶ στοὰ μὲ κιονοστοιχίες πρὸς τὸ Β.Α. ἄκρο. Στὸ δάπεδο τῆς στοᾶς εὐρίσκεται μεγάλη παράσταση ἀπὸ μωσαϊκὸ πού εἰκονίζει τὸν Ἀχιλλέα μεταμορφωμένο σὲ κόρη στὴν αὐλὴ τοῦ βασιλέως τῆς Σκύρου Λυκομήδους, τὴ στιγμὴ πού ἀποκαλύπτει μ' ἀφέλεια τὴν ταυτότητά του στὸν Ὀδυσσεά, μόλις ἄκουσε τὸν ψεύτικο συναγεμῶ. Ἡ σάλπιγγα φαίνεται πάνω ἀπὸ τὸν Ὀδυσσεά πού ὑποδύεται τὸν ρόλο τοῦ ἐμπόρου. Ὁ Ἀχιλλέας ἔχει βγάλει ἤδη τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ κοριτσίστικα σαντάλιά του, ἔρριξε κάτω τὴν ἄτρακτο καὶ ἀρπάζει τὸ ἀκόντιο καὶ τὴν ἀσπίδα, πού τοῦ προμήθευσε ὁ πονηρὸς Ὀδυσσεάς. Ἡ κόρη τοῦ βασιλιᾶ Δειδάμεια προσπαθεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἐραστή της κρατῶντας τὸν ἀπ' τοὺς ὤμους καὶ τὸ χέρι.

Στὴ Περσικὴ περίοδο (546 — 332) ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνα σὲ πείσμα τῶν κατακτητῶν καὶ τῶν ντόπιων θεῶν ὑπερίσχυσε. Μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ θεοῦ ὁ βασιλιᾶς τοῦ Κουρίου Πασικράτης ἐπλευσε μὲ τὸν Κυπριακὸ στόλο σὲ βοήθεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στὴν πολιορκία τῆς Τύρου κι' ἔτσι συνέβαλε στὴ τελικὴ κατάρρευση τῶν Περσῶν παρ' ὅλο πού ὁ ἴδιος ἔχασε τὴν πεντηκοντόρὸ του.

Ὁ Ἀπόλλων ἀργότερα ἀντικαταστήθηκε ἀπὸ τὸ Χριστό. Στὰ Λουτρά οἱ διάφορες ἐπιγραφές ὑπενθύμιζαν στοὺς ξένους τὴν Αἰδῶ, τὴν Σωφροσύνη καὶ τὴν Εὐσέβεια. Στὰ πατώματα τῶν Λουτρῶν μιὰ ἐπιγραφή ἀναφέρεται στὸν Ἀπόλλωνα, τὸν πρῶην προστάτη τοῦ Κουρίου, καὶ ἡ ἄλλη στὸ Χριστό. Οἱ Ἀμερικανικὲς ἀνασκαφές ἔφεραν στὸ φῶς τὸ κτίριο μὲ τὰ θαυμάσια Μωσαϊκὰ τοῦ 4ου αἰῶνος. Ἐδῶ φαίνεται καθαρὰ πὼς ὁ παγανισμὸς παρεχώρησε τὴ θέση του στὸν Χριστιανισμὸ. Μὲ ἀρχαϊκὰ γράμματα λέγεται πὼς τὸ κτίριο τώρα ἀναπαύεται στὴ προστασία τοῦ Χριστοῦ καὶ πὼς ὁ νέος προστάτης ἐγέρθηκε ἀπὸ τὸ Κούριο παίρνοντας τὴ θέση τοῦ Φοίβου Ἀπόλλωνα.

2. Τὸ θαλασσοθεοθέατρο.

Τὸ θέατρο τοῦ Κουρίου τὸ εἶδα καὶ μέρα καὶ νύχτα. Τὴ μέρα τὸ εἶδα καὶ τὴν νύχτα τὸ ἔζησα. Τὴν ἡμέρα τὸ τοπίο εἶναι ἀπίστευτο σὲ φῶς, σὲ θέα.

Είναι κάτι πού ξεπερνάει τή δύναμη μιᾶς πέννας, τὸ πέταγμα τῆς φαντασίας σὲ φωτεινὲς περιοχές. Ἐζήσα κι' εἶδα πολλὰ θέατρα τῆς Ἑλλάδος. Τῆς Ἐπιδαύρου ὁ τόπος εἶναι ἓνα συνηθισμένο τοπίο χωρὶς δυνατὲς ἐκπλήξεις, ἂν καὶ ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς πλευρᾶς, τελειότητας τὸ θέατρο εἶναι κάτι τὸ ἀνεπανάληπτο, τὸ ἀνυπερβλήτο. Τῆς Δωδώνης μὲς' τὰ ἡπειρωτικὰ βουνὰ φαντάζει τεράστιο, αὐστηρό. Τὸ ἴδιο καὶ τοῦ Ἄργους καὶ τῶν Φιλίππων, χωρὶς δηλαδὴ καμμιά ἰδιαίτερη αἰσθηματικὴ χαρὰ. Τὸ ἴδιο καὶ τῆς Σαλαμίνας καὶ τῶν Σόλων τῆς Κύπρου. Ἐκεῖνο πούχει κάποια τραγικότητα εἶναι τοῦ Ἀμφιάραου, τῆς Ἀττικῆς. Ὁ μῦθος λέει πὼς τὸ χάσμα τῆς γῆς κατάπιε τὸν Ἀμφιάραο. Ἐκεῖ στὴ χαραδροειδῆ κοιλάδα, στὸ τραγικὸ χάσμα εἶναι θαμένο κυριολεκτικὰ στὰ πεῦκα καὶ τὰ σκοῖνα τὸ θέατρο. Ἐχει κάτι τὸ μυστηριώδες, κάτι πού θυμίζει περισσότερο τελετουργία παρά ψυχαγωγία. Σοῦ προκαλεῖ ἓνα δέος ὅμοιο μὲ τὸ δέος πού προκαλεῖ τὸ δράμα.

Ἀπὸ τὰ θέατρα τοῦ ἑλληνισμοῦ ξεχωρίζουν γιὰ μένα δυό. Τῶν Δελφῶν καὶ τοῦ Κουρίου. Οἱ τοποθεσίες, τὰ χρώματα γύρω τοῦ καθενὸς εἶναι διαφορετικά. Τῶν Δελφῶν εἶναι ἀνεβασμένο σὰν ἓνα θεῖο ἐλάφι στὶς πλαγιὲς τοῦ Παρνασοῦ. Εἶναι μιὰ θεία τοποθεσία. Ἀπὸ κεῖ ἀγναντεύεις τὶς γύρω βουνοκορφές, τὴν ἑλαιοθάλασσα πέρα ἀπ' τὰ ριζοβούνια, μιὰ ἀσημοπράσινη ἑλαιοθάλασσα πού πιάνει ἀπὸ τὸ Χρυσὸ ὡς τὴν Ἀμφισσα καὶ πέρα τὴν Ἴτέα. Τὸ χρῶμα πού σὲ τυλίγει ἐδῶ εἶναι τὸ φῶς τὸ δροσιμένο ἀπ' τῆς Κασταλίας τὰ νερά, τὸ βαμένο ἀπ' τὸ χρῶμα τοῦ ἐλάτου. Τὸ φῶς τοῦ Φοίβου ἐδῶ εἶναι κυανοῦν, ἔχει μιὰ γλαυκότητα, μιὰ γαλαζάδα παρμένη ἀπ' τὰ δένδρα τῶν βουνῶν. Ἡ γαλαζάδα γίνεται βαθυκύανη, καλλιαινὴ κι' ὁ θεὸς λαδῆς, γλαυκοπράσινος. Τὸ φῶς εἶναι γαλάζιο ὕστερα γίνεται μπάβο, βαθυκύανο. Σὰν πέσουν πάνω του οἱ σκιὲς τοῦ ἑλαιώνα γίνεται λαδῆς ὁ τόπος, λαχανόχρωμος ἀπ' τὰ ἀνοιχτόχρωμα φύλλα τῆς ἀμπέλου, περουζένιο καλλιαινὸ τοπίο.

Ἐνῶ τὸ Κούριο ;... ἡ τοποθεσία του συναγωνίζεται ἐκείνη τῶν Δελφῶν ὄχι στὸ μεγαλεῖο τῆς ἀρσενικάδας τῶν δελφικῶν βουνῶν, ἀλλὰ στὴ θεϊκὴ ἀυλότητα τοῦ φωτός.

Τὸ θέατρο εἶναι κτισμένο στὸ ξέφωτο. Καμμιά σκιά βουνοῦ πάνωθὲ του, καμμιά βραχοτοπιὰ μπροστά του. Μῆτε Φαιδριάδες πέτρες, μῆτε ψηλῶματα θεῶν. Ὁ κυριώτερος ἡθοποιὸς του καὶ θεατῆς του συνάμα εἶναι ἡ θάλασσα. Οἱ ἄγροι τῶν ποδιῶν τοῦ θαλασσόθεου θεάτρου γλίσφονται ἀπὸ τὰ κιτρινωπὰ κύματα. Τὸ τοπίο εἶναι γυμνὸ. Τόσο ἀρμονισμένο μὲ τὴν κλασσικὴ λιτότητα τῆς γυμνῆς ὁμορφιάς. Τὸ φῶς ἀνεμπόδιχα χρυσίζει τὴν φύση. Τὸ φῶς διάχυτο, ἐκθαμβωτικὸ ἀμιλλάται τὴ θάλασσα στέλνοντας στὸν αἰθέρα φωτεινὰ κύματα, παλμῶδεις ἀκτινοβολίες, δέσμες χρυσοφαεῖς καὶ χρυσοβόλες. Τὸ φῶς χρυσοκαίει τὶς κερκίδες, χρυσολουζει τὰ γύρω πετραδάκια, φωτοστεφανώνει τοὺς ταπεινοὺς θάμνους. Ἡ χρυσαύγεια, ἡ ξανθότητα γύρω παίρνει ὅλες τὶς ἀποχρώσεις τοῦ κίτρινου, ἀπὸ τὸ καναρί τὸ χρῶμα καὶ τὸ μελὶ ἀπ' τὸ κροκὶ ὡς τὸ τοπάζι κι' ἀπ' τὸ κεχριμπαρένιο ὡς τὸ πορτοκαλί. Τὸ ἀχτινοδοβόλημα γίνεται πότε χρυσόξανθο καὶ πότε χαλκόχρουν.

Δέν θυμᾶμαι νᾶδα ποτέ μου τέτοια φωτεινότητα σέ κανένα ἄλλο μέρος τῆς Κύπρου. Μοῦ χρύσιζε τὰ μάτια· καί ἔβλεπα καί τῶν ἄλλωνῶνε τὰ μάτια κίτρινα. Τὸ θαῦμα τοῦ κίτρινου περνοῦσε τὸν οὐράνιο θόλο δίνοντας φῶς στὰ σύννεφα, στὸ ἄπειρο. Ἴσως νᾶναι ἀπ' τὸ Φοῖβο τὸ φῶς αὐτό. Ἴσως νᾶναι κάποιο χρυσὸ ἠφαίστειο πού ἐξεράγηκε ἴσως νὰ ξαναγεννιέται ἡ Ἀφροδίτη ἐκεῖ πιὸ κάτω, ἴσως νᾶρχεται ὁ Ἀπόλλων — Χριστὸς ἴσως... συλλογιζόμενον κι' ἠδονιζόμενον χαμένη μέσ' στὶς χρυσακτίνες. Στους Δελφούς ὁ Φοῖβος ξέχυσε τὰ πράσινά του χρώματα. Τὸ γαλάζιο, τὸ γαλαζοπράσινο πού κατεβαίνει ἀπ' τὶς Φαιδριάδες καί λούζεται στὰ νερά τῆς Ἰτέας. Γαλαζοπρασινίζει γύρω, τὸ μάτι δέχεται τὰ περουζένια βέλη τοῦ θεοῦ κι' ἡ Πυθία δίνει γαλάζιους χρησμούς. Ἐνῶ ἐδῶ τὸ φῶς, τὸ χρυσὸ τοῦ θεοῦ μάτι κάνει αὐλὴ τὴν ἀτμόσφαιρα. Λὲς αὐτὸς εἶναι ὁ Παράδεισος. Δέν μεταγίνηκε ἄλλοῦ τόση χρυσαύγεια, τόση γλύκα, τόση ἰλαρότητα. Ἐδῶ θᾶγιναν οἱ γάμοι τῆς Γῆς καί τ' οὐρανοῦ. Κι' ὁ ξανθὸς θεὸς θᾶκανε δῶρο στους γάμους τους αὐτὸ τὸ αὐλο φῶς πού τυλίγε ἰτὴν ἀκρογυαλιὰ τῆς Κύπρου.....

..... Ἦταν νύχτα πού ἀπ' τὴν ὀρχήστρα ἀκούστηκε ἡ δικαίωση τοῦ Αἴαντα, ἡ ἀγανάκτηση τοῦ Τεύκρου, οἱ φωνὲς τοῦ χοροῦ. Τὸ σκοτάδι παραμέρισε τὴ θάλασσα ἀπ' τὴ σκηνή, καί μπρὸς μας εἶχαμε ἠθοποιούς τοῦ Ἐθνικοῦ στὸν Αἴαντα τοῦ Σοφοκλέους.

Ὁ ἔξω χώρος ἦταν κατάμεστος ἀπὸ ἰδιωτικὰ αὐτοκίνητα, ἀπὸ λεωφορεῖα, ἀπὸ μοτοσυκλέτες. Τὸ φῶς τῶν προβολέων φώτιζε τὴ σκηνή, τὰ πρόσωπα τῶν θεατῶν. Τὸ ἀνώνυμο πλῆθος ὅμοιο μὲ κείνο πού στους αἰῶνες παρακολούθησε, ἄκουγε, ἔβλεπε τὴ δημιουργία αὐτὴ τοῦ Ἑλληνα. Ἦταν στιγμὲς πού αὐτὸς ὁ κόσμος μὴ γνωρίζοντας καλὰ τὸ θέατρο, μὴ ξέροντας τοὺς τραγῶδους, συναρπαζόταν ἀπὸ τὸν ποιητὴ καί ἔδειχνε μὲ τὴν προσήλωσή του τὴ αἷμα κυλάει στὶς φλέβες του. Συνεπαρμένη ἄκουγα τὸ τραγούδι τοῦ χοροῦ πού συνέχισε τὸ σκοπὸ π' ἀρχίισε ἡ ψυχὴ μου τὸ πρῶτὸ στὸ φῶς τοῦ ἡλίου.

*Φρουμάζω ἀπ' ἀναγαλλίαση
κι' ὄλος χαρὰ πετῶ,
Ἰὼ Πάνα, Πάνα ἰώ,
στίσε τῆς θάλασσας τὸ κῶμα, ὦ Πάνα,
καί πέρ' ἀπ' τῆς χιονόδαρτης
Κυλλήνης τίς τραχιὲς βουνοπλαγιὲς σου
φάνου σέ μᾶς, ὦ βασιλιᾶ,
πού τῶν θεῶν τοὺς χοροὺς στήνεις,
γιὰ νὰ μᾶς συντροφέης στ' αὐτομάθητα
χοροπηδήματα τῆς Νύσσης
καί τῆς Κνωσσοῦ· γιατί τώρα κι ἐγὼ
θέλω νὰ πιάσω τὸ χορὸ.
Κι' εἶθε πάνω ἀπ' τὸ πέλαγος τῆς Ἰκαριᾶς
ὁ Ἀπόλλωνας τῆς Δήλου ὁ βασιλιᾶς*

ὀλόφαντος νάρθη καὶ ἴδῳ μαζί μου
 γιὰ πάντα μείνη καλοθελητής μου.
 Τῆ μαύρη ἀπὸ τὰ μάτια μου
 σκόρπισ' ὁ Ἄρης καταχνιὰ
 καὶ τώρα πάλι, τί χαρά,
 τώρα μπορεῖ νὰ πλησιάσῃ, ὦ Δία
 τὸ εὐτυχισμένο ἰλαρὸ φῶς
 στὰ γοργοθάλασσά μας τὰ καράβια.

(Αἶας 693-709 μετφ. Γρουπάρη).

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΤΤΙΧΗ

R. DESNOS

ΣΤΡΟΦΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΡΟΜΟ SAINT-MARTIN

Δὲν ἀγαπῶ πιά τὸ δρόμο Saint-Martin
 Ἐξοὐφύγε ὁ Ἄντρέ Πλατάρ.
 Δὲν ἀγαπῶ πιά τὸ δρόμο Saint-Martin,
 Μὰ τίποτα δὲν ἀγαπῶ, οὔτε τὸ κρασί.

Δὲν ἀγαπῶ πιά τὸ δρόμο Saint-Martin
 Ἐξοὐφύγε ὁ Ἄντρέ Πλατάρ.
 Ὁ φίλος μου εἶν' κι' ὁ σύντροφός μου. Μαζί
 Μοιράζαμε τὴν κάμαρα καὶ τὸ ψωμί.
 Δὲν ἀγαπῶ πιά τὸ δρόμο Saint-Martin.

Ὁ φίλος μου εἶναι, κι' εἶν' ὁ σύντροφός μου.
 Ἐξαφανίστηκε μ' αὐγή. Τὸν πῆραν κι' ἀπὸ τότε
 Τίποτα δὲν γνωρίζουμε γι' αὐτόν.
 Δὲν τὸν ξανάδαμε στὸ δρόμο Saint-Martin.

Ἄνῳφελο εἶναι νὰ ἰκετεύουμε
 Τοὺς ἅγιους Merri, Jacques, Gervais καὶ Martin,
 Μηδὲ καὶ τὸν Valérien ποὺ ὄλο κρύβεται
 Στὸ λόφο. Τίποτα δὲν ξαίρουμ' ὁ Ἄντρέ
 Πλατάρ τὸ δρόμο, ἀφήκε, Saint-Martin.

Μετ. ΜΙΜΗΣ Κ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

Ο ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

(δοκίμιο)

(μιά συνέχεια στα «Προσωπεία και Πρόσωπα»)

Σε προηγούμενο δοκίμιό μας έγινε λόγος για την «ιστορική» διάσταση που αποκτοῦν στις μέρες μας τὰ πρόσωπα, καθὼς διαστέλλονται σὲ ἡχηρότερα προσωπεῖα. Ὁ συσχετισμὸς τῶν σημερινῶν «προσωπειῶν» μὲ τὰ ἱστορικά «πρόσωπα» εἶχε σὰν ἀφετηρία τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀπόσταση τοῦ χρόνου καθιστᾶ δυσδιάκριτα τὰ ἱστορικά πρόσωπα τόσο, πού νὰ εἶναι δυνατὸ νὰ μιλοῦμε περισσότερο γιὰ προσωπεῖα παρὰ γιὰ πρόσωπα — κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πού τὰ σύγχρονα μέσα εἰδωλοπλαστικῆς δυσχεραίνουν τὴ διάκριση ἀνάμεσα στὸ γνήσιο καὶ στὸ ἐπίπλαστο.

Αὐτὴ ἡ θέση δὲν εἶχαν ἀναλυθῆ πιὸ πολὺ τότε· ἄλλος ἦταν ὁ στόχος τοῦ δοκιμίου. Σήμερα ὅμως θὰ πρέπη νὰ ἀντιμετωπισθῆ ἀναλυτικώτερα κάπως, γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ προχωρήσουμε στὶς σκέψεις μας πάνω σὲ βασικά, καθὼς πιστεύουμε, φαινόμενα τῆς ἐποχῆς μας.

Τὸ πού τοποθετεῖται ἡ ἀλήθεια γιὰ τὰ πρόσωπα πού ἐζήσαν στὸ παρελθὸν εἶναι σημεῖο πού δὲ βρίσκει σύμφωνους ἰδιαίτερα τοὺς ἱστορικούς, αὐτοὺς κατὰ τὴν ἀσχολοῦνται συστηματικὰ καὶ κατ' ἐπάγγελμα μὲ τὴν ἀνέυρεση αὐτῆς τῆς ἀλήθειας. Οἱ ἐντυπώσεις πού ἔχουμε ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῆς ἱστορίας εἶναι συγκεχυμένες καὶ θολές, κι ὅταν ἀναφερθοῦμε σὲ συγκεκριμένες μορφές στὸ νοῦ ἔχουμε ἓνα εἶδωλο φτιαγμένο ἀπὸ περιγράμματα πού μᾶς ἐγκατέστησαν στὴ μνήμη μελέτες βιβλίων καὶ διαλέξεις διδασκάλων. Μέγας Ναπολέον, Μέγας Ἀλέξανδρος, Φιλοποίμην, Μέγας Κωνσταντῖνος, Μέγας Πέτρος. Δοκιμάστε νὰ συνεχίσετε αὐτὴ τὴν παρέλαση μορφῶν ἀπὸ τὸ παρελθὸν καὶ νὰ καταγράψετε τὶς πρῶτες ἢ καὶ τὶς ὑστάτες παραστάσεις πού σᾶς ἔρχονται στὸ μυαλὸ μὲ ἀφορμὴ τοὺς τέτοιους ἐρεθισμούς. Ἄδρες πινελιές σὲ φόντο ἄσαφές, σὲ χρῶμα μαῦρο ἢ ἄσπρο, ἀνοικτὸ ἢ σκοῦρο. Μὲ τὸ προσκλητήριο τῶν ὀνομάτων περνοῦν τὸ κατῶφλι τῆς συνειδήσεως εἶδωλα τῶν παιδικῶν ἢ νεανικῶν ἢ καὶ ὄριμων μας χρόνων περιβλημένα

μὲ τὴν ἀχλὺ τῶν λέξεων πού τὰ πρωποχαρκτηήρισαν, συνδεδεμένα μὲ γενικὰ γεγονότα ἀνάμεσα στὰ ὅποια τοποθετοῦνται, συνοδευμένα ἀπὸ τὶς μεγάλες καὶ μικρὲς στιγμὲς τῆς ἐποχῆς τους.

Ὅμως ποῖα εἶναι τὰ πραγματικὰ πρόσωπα πίσω ἀπὸ τὸ προπέτασμα τῶν γεγονότων, πίσω ἀπὸ τὸ περίγραμμα τῶν ἡμερομηνιῶν καὶ τῶν ἐξελίξεων τῆς περιόδου, πίσω ἀπὸ τὸ βᾶδισμα τῶν ἐτῶν ὅπου ἐζήσαν ;

Ἄνοίγουμε τὶς ἱστορίες πού ἀναφέρονται στὴν περίοδο πού μᾶς ἐνδιαφέρει καὶ μετροφυλλοῦμε προσεκτικὰ τὶς σελίδες. Βρίσκουμε τὰ γεγονότα, τὶς μάχες, τὶς ἀνακαλύψεις, τὶς ἡμερομηνίες, τοὺς ἀριθμούς, τοὺς στρατοὺς, τὰ ἔργα τέχνης, τοὺς γάμους, τοὺς θανάτους — ὅμως τὰ πραγματικὰ πρόσωπα πού ἀναζητοῦμε μάταια τὰ γυρεύουμε.

Δὲν βρίσκονται ἐδῶ μέσα. Ὁ ἱστορικός ἀποδεικνύεται λειψὸς ὀδηγὸς σ' αὐτὴ τὴν ἀναζήτηση. Μᾶς προσφέρει τὸ δημόσιο προσωπο καὶ μᾶς στερεῖ τὸ ἰδιωτικό.

Κι ὅσο καλύτερος —ἐπιστημονικώτερος— ὁ ἱστορικός τόσο λειψότερος ὁ ὀδηγὸς σ' αὐτὴ τὴν ἀτελείωτη ἔρευνα πού στόχο ἔχει τὴν ἐπισήμανση τῶν ἀληθινῶν χαρακτηριστικῶν πού συνθέτουν τὴν ἱστορικὴν προσωπικότητα. Ἡ ἀποψη αὐτὴ δὲν ἀποτελεῖ ἀπλή παραδοξολογία. Ὁ καλὸς ἱστορικός δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ προχωρήσῃ πέραν ἀπὸ τὰ τεκμηριωμένα δεδομένα. Θὰ ἐρευνήσῃ στὶς πηγές, θὰ μελετήσῃ τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα, θὰ διαπιστώσῃ τὰ γεγονότα καὶ θὰ δώσῃ μὲ τὴν ἀφήγησή του τὴ ροὴ τῶν γεγονότων καθὼς καθὼς αὐτὰ ἐξελίσσονται καὶ ὅπως διαφαίνονται στὶς φανερὲς ἐκδηλώσεις. Ὁ ἀληθινὸς ἱστορικός παραμένει ἀναγκαστικὰ στὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα, γιατί μόνο αὐτὰ εἶναι δυνατὸ νὰ διαπιστώσῃ. Γνωρίζει μόνον ἓνα μέρος τῆς ἀλήθειας, στὴν περίπτωση τῶν προσώπων, καὶ αὐτὸ τὸ μέρος ἐπιχειρεῖ νὰ μᾶς μεταδώσῃ. Ὁ ἱστορικός δὲν εἶναι παντογνώστης.

Εἶναι ὅμως κανεὶς ; — Ὁ λογοτέχνης, φυσικά.

“Αν ό ιστορικός πού θά έπιχειρήσει νά δώσει όλοκληρή τήν αλήθεια γιά τά πρόσωπα μέ τά όποια άσχολεϊται είναι λειψός ό ίδιος, ό λογοτέχνης είναι λειψός αν δέ θελήσει ή δέν μπορέσει νά δώσει όλοκληρωμένη τήν εικόνα τών ανθρώπων πού γεμίζουν τίς σελίδες του. “Ο ιστορικός περιορίζεται άπό τήν ιστορική αλήθεια — τεκμηριωμένη άπό τίς πηγές — ό λογοτέχνης δέν περιορίζεται άπό τά ληξι- αρχεία, τά άρχεία, τίς ήμερομηνίες, τίς έπιγραφές, τά γραπτά μνημεία. “Ο ιστορικός έχει ύποχρέωση έπιστημονική νά παραμερίσει κατά τό δυνατό τή φαντασία του, ό λογοτέχνης έχει χρέος αισθητικό νά τήν άναπτύξει χωρίς όρια. Μέ μία λέξη — όσον άφορά τά πρόσωπα — ό ιστορικός δέν είναι παντογνώστης, ένώ ό λογοτέχνης είναι.

“Ο λογοτέχνης ξέρει όχι μόνο τά έξωτερικά γεγονότα, άλλα και τά ένδον συμβαίνοντα. “Ο λογοτέχνης δέ γνωρίζει μόνο τά φαινόμενα τής καθημερινής ζωής, τίς προφανείς έκδηλώσεις, τίς χειρονομίες, τή συμπεριφορά, τίσκινήσεις, ξέρει έλατήρια και τά αίτια και τά κίνητρα, τίς σκέψεις, τά αισθήματα και τή βούληση, τά συνειδητά στό ίδιο πρόσωπο και τά άσυνειδητά άκόμα. “Ο ιστορικός ξέρει μόνο αν ένα πρόσωπο έδειξε αγάπη σ’ ένα άλλο μέ φανερές έκδηλώσεις — ό λογοτέχνης ξέρει τά πάντα σ’ αυτή τή σχέση, αν τό πρόσωπο έδειχνε άπλώς, αν αισθανόταν αγάπη, αν προσποιόταν αγάπη, αν έκρυβε μίσος, αν είχε συμφέρον, — αν ή αγάπη ήταν σαρκικό πάθος ή μίγμα, αν ή αγάπη ήταν συγκεκαλυμμένο ψυχικό σύμπλεγμα, έρωσ πρός τή μητέρα ή τόν πατέρα, παιδικός ψυχισμός, έφηβική ψευδαισθηση, προσκόλληση στη ζωή έτοιμοθάνατου, θεϊός έρωσ..

Δέν μπορούν νά γελάσουν τό λογοτέχνη τά πρόσωπα, καθώς γελοούν τόν ιστορικό. “Όσο κι αν προσπαθήσουν νά άποσυρθούν πίσω άπό παραπετάσματα καπνού — ξαφνικές έκδηλώσεις, δηλώσεις, πόζες, γκριμάτσες — ό λογοτέχνης θά κρίνει πίσω άπό τά φαινόμενα τήν αλήθεια και θά τήν παρουσιάσει χωρίς στολίδια και φτιασίδια σέ όσους θέλουν νά τήν άντικρύσουν κατά πρόσωπο. Μέ τήν καθαρή προοπτική πού προσφέρει ή γνώση ό λογοτέχνης παρατηρεί τά πρόσωπα στις φανερές και άφανέρωτες έκδηλώσεις τους, στις μικρές και μεγάλες κινήσεις του σώματος και τής

ψυχής τους και τίς καταγράφει, μαρτυρία τής ανθρώπινης ζωής, άναντικατάστατη, άνόμοια μέ όποιαδήποτε άλλη, μοναδική σέ έκταση και βάθος, βαθεία χαραμάδα γιά τά έγκατα τών ανθρώπινων δεδομένων, τό αίμα γιά νά ξεπροβάλουν και μιλήσουν οι ψυχές τών συντρόφων μας.

Κι όλα αυτά τί σχέση έχουν μέ φαινόμενα τής σύγχρονης ζωής μας, τό σύγχρονο Νάρκισσο και τά προσωπεία πού σκεπάζουν τά πρόσωπα ; ό σύγχρονος νάρκισσος είναι έρωτευμένος μέ τόν άντικατοπτρισμό του στά μέσα μαζικής έπικοινωνίας, καθώς βρίσκει εκεί τήν άπόδειξη ότι ύπάρχει, — ό σύγχρονος νάρκισσος προτιμά τό προσωπείο παρά τό πρόσωπο, τήν ιδεατή προέκταση τών έπιθυμιών του ή τών προτιμήσεων του μέσου όρου· ό μέσος άνθρωπος δέν είναι σέ θέση πιά νά ξεχωρίσει τό γνήσιο άπό τό ψεύτικο, μέ όλους τούς μεσάζοντες άνάμεσα στό ύποκείμενο και τό άντικείμενο, τά περιγράμματα του προσώπου γίνονται στό παρόν δυσδιάκριτα ώσαν νά άνήκη ήδη τό πρόσωπο στό παρελθόν — τί μένει ;

“Ο παντογνώστης λογοτέχνης μένει, μέ άρμοδιότητες και ευθύνες πού σέ καμιά άλλη έποχή δέν είχε. Σε άλλες έποχές — όταν δέν είχαν έφευρεθή και άναπτυχθή τά μέσα μαζικής έπικοινωνίας στό βαθμό πού έχουν ξελιχθή σήμερα — τά δημόσια πρόσωπα δέν είχαν τή δυνατότητα νά ξεαπατήσουν στήν έκταση πού είναι σέ θέση σήμερα νά τό κάμουν. Μέ δεξιά τους τά διαφημιστικά γραφεία και τά γραφεία δημοσίων σχέσεων τά δημόσια πρόσωπα άφιερώνουν τόσο χρόνο στό «είδωλο» (image) πού θά προβάλουν όσο και στη μελέτη τών προβλημάτων πού πρέπει νά άντιμετωπίσουν. Κι έχοντας στή διάθεσή τους τά μέσα μαζικής έπικοινωνίας μπορούν «στιγμιαία» νά έλθουν σέ έπαφή μέ εκατομμύρια ανθρώπων και νά μεταδώσουν τά «μηνύματά» τους — όποια και νάναι — άμεσα, χωρίς μεσάζοντες, έκτός άπό τά ίδια αυτά τά μέσα (ραδιόφωνο, τηλεόραση, τύπο) πού περισσότερο ενισχύουν παρά ξεουδετερώνουν τίς ψευδαισθήσεις.

Θεωρήθηκε ότι οι αυτοβιογραφίες και τά άπομνημονεύματα τών δημοσίων προσώπων θά ήταν δυνατό νά συμβάλουν στόν άναγκαϊόν

διαχωρισμό ανάμεσα στην πραγματικότητα και στην ψευδοπραγματικότητα. Κι έχουν οί τέτοιες αυτοβιογραφίες και άπομνημονεύματα πολλαπλασιαστή στὸν καιρὸ μας σὲ βαθμὸ πού και ὁ ἀσημότερος διπλωμάτης ἢ στρατιωκὸς νὰ θεωρῆ χρέος του νὰ ἀφηγηθῆ στὸν κόσμὸ τὰ ὅσα εἶδε, ἄκουσε καὶ ἔπραξε. Κι αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν σύμπτωμα κακὸ, ἂν ὅσοι καταπιάνονται μὲ τὴ συγγραφὴ ἀπομνημονευμάτων καὶ αὐτοβιογραφιῶν ξεκινούσαν μὲ τὴν πρόθεση νὰ προβάλουν μέσα ἀπὸ τὰ πράγματα τὸ πρόσωπό τους.

Ὅμως καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, ἀποδείχθηκε ὅτι περισσότερο προσωπεῖο ἐπιχειροῦν νὰ προβάλουν στὸν κόσμὸ οἱ τέτοιοι συγγραφεῖς μὲ τὴ μέθοδο τῆς ἔντεχνης ἐπιλογῆς τῶν στοιχείων πού εἶναι ἐπιθυμητὰ καὶ τῆς ἀποσιωπήσεως ὧσων δὲν εἶναι παρὰ τὰ γεγονότα χωρὶς ψιμύθια νὰ δώσουν. Κι ὁ μόνος τρόπος νὰ φανῆ τὸ — ἄδικα θεωρούμενο — «ζωτικὸ» ψεῦδος εἶναι ἡ σύγκριση παράλληλων ἀπομνημονευμάτων, πού δείχνει καθαρὰ πόσο ὁ ναρκισσισμὸς — μὲ τὴν ἔννοια πού ἔχει δοθῆ — ἐπηρεάζει τὴν ἀντίκριση τῶν γεγονότων.

Ὁ μέσος ὅμως ἀναγνώστης δὲν ἔχει οὔτε τὸν καιρὸ οὔτε τὴν διάθεσι νὰ μελετήσῃ κατὰ τρόπο συγκριτικὸ τοὺς παράλληλους βίους ἢ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν δημοσίων προσώπων ἔτσι πού νὰ σχηματίσῃ καθαρώτερη εἰκόνα γιὰ τὰ περιστατικὰ καὶ τὰ πρόσωπα. Κι ἔτσι, παραμένει πάλι ἀνεξερεύνητο τὸ πρόσωπο κι, ἀντίστοιχα, διάχυτο τὸ προσωπεῖο μέσα στὰ αὐτοβιογραφικὰ κείμενα — μὲ τὸν πρωταγωνιστῆ—συγγραφέα νὰ ἀβρύνεται, νὰ καλλύνεται καὶ νὰ κλαζαυχενίζεται μπροστὰ στὸν καθρέφτη πού στήνει ὁ ἴδιος μπροστὰ του.

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ οἱ βιογραφίες — καθὼς γίνονται συνήθως κατὰ παραγγελία καὶ μὲ τὴ συνεργασία τῶν οἰκογενειῶν τῶν «θεμάτων» — καταλήγουν νὰ εἶναι προβολὲς ναρκισσισμοῦ, μὲ τὴν πρόσθετη ἀπάτη πού ἐναποθέτει τὸ γεγονός ὅτι τρίτη χεὶρ ἐποιεῖ κι ὄχι ἡ πρώτη, τὸ πρῶτο πρόσωπο.

Μένει λοιπὸν στὸ λογοτέχνη τὸ προνόμιο ἀλλὰ καὶ τὸ χρέος τῆς ἀπορρίψεως τοῦ προσωπεῖου καὶ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ προσώπου.

Ὁ λογοτέχνης θὰ μεταφερθῆ πίσω ἀπὸ τὰ φαινόμενα μὲ βοηθὸ τὴ διαισθητικὴ δημιουργικὴ φαντασία του, νὰ παραμερίσῃ τὰ παραπετάσματα, νὰ ἀφαιρέσῃ τὰ συστατικὰ τοῦ ἔκμαγείου, νὰ ἀνασύρῃ τὰ γνήσια χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου.

Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες περισσότερο παρὰ ἄλλου τὰ γραφεῖα δημοσίων σχέσεων, τὰ διαφημιστικὰ γραφεῖα καὶ τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας συνεργοῦν στὴν ἐπικράτησι τῶν φαινομένων καὶ στὴ δημιουργία τῶν «εἰδώλων». Ἐκεῖ ὅπου τώρα τὰ «εἰδῶλα» τοῦ κινηματογράφου — φωτογενῆ καθὼς εἶναι — μεταφέρονται αὐτούσια, χωρὶς τίποτε τὸ καινούργιο, στὴν πολιτικὴ, γιὰ νὰ διακριθοῦν σὰν γερουσιαστὲς ἢ κυβερνητὲς ἢ κι (ὑποψήφιοι μόνο ;) Πρόεδροι. Ἐκεῖ ὅπου τὰ μέσα τῆς ἐπικοινωνίας παρεμβάλλονται κατὰ σύστημα ἀνάμεσα στὰ δημόσια ἄτομα καὶ στὶς μάζες καὶ εἶναι σὲ θέση νὰ «φτιάξουν ἢ νὰ θραύσουν» ἓνα δημόσιο πρόσωπο. Ἐκεῖ ὁ παντογνώστης λογοτέχνης προβάλλει τώρα μὲ καινούργιες — καθόλα νόμιμες — ἀπαιτήσεις, νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸ ἑλλείπον φῶς καὶ νὰ φωτίσῃ τὶς σκιές, νὰ «δημοσιεύσῃ» ὅσα κρύπτονται μὲ δεξιοτεχνία. Ἔργα καθὼς τὸ Advise and Consent, τὸ Washington D.C. τὸ Ugly American κι ἄλλα ἀνάλογα παίρνουν ἀπάνω τους τὸ βάρος μιᾶς μεγάλης εὐθύνης — καὶ δοκιμάζονται νὰ προσφέρουν στὸν ἀνύποπτο μέσο ἄνθρωπο μιὰ νέα διάστασι στὴ δημόσια ζωὴ, πού κανονικὰ ἑλλείπει.

* * *

Πέραν ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ καὶ τὸν καθημερινὸ σχολιαστῆ καὶ χρονογράφου τοῦ πολιτικοῦ — στὴν εὐρύτερη ἔννοια τοῦ ὅρου—βίου βρίσκεται ὁ λογοτέχνης· ἐφοδιασμένος μὲ τὸ στοιχεῖο τῆς δημιουργικῆς φαντασίας (ἐμπόδιοστους ἄλλους, ἀναγκαῖαν στὸν ἴδιο), δὲ δεσμεύεται ἀπὸ κανένα περιορισμὸ, ἢ ἀκρίβεια τῶν γεγονότων ὑποχωρεῖ γι' αὐτὸν μπροστὰ στὴν ἀλήθεια τῶν κινήτρων, ἢ χρονογραφικὴ ἀπεικόνισι τῶν φαινομένων μειονεκτεῖ μπροστὰ στὴν ἀνελέγητι προβολὴ τῶν κινήσεων τῆς ψυχῆς, τὰ παραπετάσματα βρίσκονται μόνο γιὰ νὰ σκίζονται ἢ νὰ παραμερίζονται — οἱ δεσμεύσεις κοσμιότητος, σκοπιμότητος, ζωτικοῦ ψεύδους καὶ ὅλες οἱ ἄλλες ἀνάλογες

ύποχωροῦν. Ὁ Ξενοφῶν σὰν ἀπομνημονευματογράφος τοῦ Σωκράτους ὑποχωρεῖ μπροστά στὸν Πλάτωνα σὰν πλάστη τοῦ Σωκράτους.

Ὁ παντογνώστης λογοτέχνης ἀποτελεῖ τὴ μόνη ἀπάντηση τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας στὸν ἀντιπνευματικὸ

ὑπεύθυνο τῶν δημοσίων σχέσεων καὶ τὸ διαφημιστὴ, στὸν κρυφίνου νάρκισσο τῆς βιογραφίας καὶ τῆς αὐτοβιογραφίας, στὰ φαινόμενα τῶν μέσων μαζικῆς ἐπικοινωνίας καὶ στὴ βιασύνη τῶν ἡμερῶν. Μὲ μιὰ λέξη, τὴ μόνη ἀπάντηση στὰ ἀτέλειωτα προσωπεῖα τῶν ἡμερῶν μας.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

«Τ' ΑΗΔΟΝΙΑ ΔΕ Σ' ΑΦΗΝΟΤΝΕ
ΝΑ ΚΟΙΜΗΘΕΙΣ ΣΤΙΣ ΠΛΑΤΡΕΣ»

—Τ' ἀηδόνια δὲ θ' ἀνοίξουνε τὸ στόμα νὰ μιλῆσουν
καὶ τί νὰ ποῦν τὰ ἄμοιρα νὰ κλάψουν δὲ μοροῦνε...

Παρασκευὴ 24)11)1967

Τί σφοδρετός, τί κίνηση, τί θόρυβος, τί ἀναπάντεχη πολικοσμία στὰ θέρετρό μας. Βρέφη, παιδιά, μεγάλοι... Ὅλοι μαζί τρομαγμένοι κινοῦνται σὰ πεσμένες νότες στὰ πεντάγραμμα τῆς Κακοπεριάς, τῆς Πλάτρας, τοῦ Τροόδου. Μέσα στ' ἀγιάζι, μέσα στὸ χειμῶνα. Τί γυρεύουν ὅλοι τοῦτοι οἱ ἄνθρωποι; ἐρώτηση.

Ἀπάντηση — Ἀψήφισαν τὸ κούο καὶ θέλουν νὰ κάμουν σπῶρ... πρώτη ἐκδοχή. Δεύτερη. Θέλησαν νὰ ἐφαρμόσουν τὸν νόμο τῶν Χίππυς. Ἀνταρσία στὶς ἀγέσεις τῆς ζωῆς. Τρίτη ἐκδοχή. Φοβήθηκα νὰ γελᾶι μέσα ἀπὸ τὰ σεντόνια του τὸ φεγγάρι. Φοβήθηκα ἀπὸ τί; Τὶς βόμβες, τὴ φωτιά, τοὺς τούρκους, τὸν πόλεμο! Σκιρτᾶ ἀπὸ ντροπὴ καὶ κρύβεται ὁ χλωμὸς πελώριος δίσκος... Σὲ λίγο ἀναθαρρεύει. Καλά. Ποῦ εἶναι οἱ ἄλλοι; Τόσοι λίγοι οἱ κοσμοπολίτες! Κι' αὐτοὶ ποὺ κρατᾶνε τὰ ὅπλα κι' αὐτοὶ ποὺ στέκονται κυπαρίσσια στοὺς λόφους καὶ τὶς χαράδες. Αὐτοὶ ποὺ πολεμοῦν... τί ἔχουν νὰ ποῦν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι!

Ἐνα ἄστρο τρεμοσθίνει. Ὅ,τι ἔχουν νὰ ποῦν τὸ λένε μὲ τὴ πράξη. Κοίταξέ τους, πολεμᾶνε, εἶναι ἔτοιμοι νὰ ὑπερασπίσουν τὴν πατρίδα, τὶς ἐστίες τους, τὰ μεγάλα τῆς φυλῆς τὰ ἰδανικά.

—Τὶς ἐστίες; Κι' αὐτοί... οἱ ἄλλοι, γιατί τὶς ἄφησαν.

Ἐρώτηση ποὺ πέφτει ἀνακατεμένη μὲ τὰ χιόνια στὰ πύνα τὰ πολύσχεδα τοῦ Τροόδου. Φοβήθηκα! κι' ὁ φόβος σθίνει ἀπὸ τὴ ψυχὴ κάθε λέξη ἰερή, κάθε ἰδανικό, κάθε ὑψηλό κι' ὁμορφο... ἀπαντᾶ ὁ αὐγερινός.

—Πήγαινε νὰ κοιμηθῆς φεγγάρι. Γιατὶ τόσα ἐρωτηματικά, γιατί τόση ἀνησυχία γιὰ τὸ τίποτα!

Σημασία ἔχει πῶς βρήκαμε παρῆα, συντροφιά στὴ μοναξιά μας. Εἴχαμε ἀρχίσει νὰ βλέπουμε τὴ ζωὴ σὰ μιὰ μονοτονία... ἢ μήπως

...Τ' ἀηδόνια δὲ σ' ἀφήνουνε νὰ κοιμηθεῖς;...

ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ - ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ΛΟΥΪΤΖΙ ΦΙΟΡΕΝΤΙΝΟ

ΦΙΛΙΑ ΦΩΤΟΣ

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ι Σ Μ Α

Ὁ Λουίτζι Φιορεντίνο εἶναι μιὰ πληθωρική, πολυμερής, ἀνήσυχη, δημιουργική κι ἀγλαόκαρπη προσωπικότητα τῶν Ἰταλικῶν Γραμμάτων. Γενήθηκε στὴ Ματζάρα τοῦ Βάλλο, τὸ 1913. Ἔκανε τὶς γυμνασιακὰς σπουδὰς του στὸ Τραπάνι καὶ τὶς πανεπιστημιακὰς στὴ Νάπολη. Πολέμησε στὸν δεῦτερο παγκόσμιο πόλεμο σὰν διοικητὴς πυροβολαρχίας καὶ παρασημοφορήθηκε μὲ δυὸ πολεμικοὺς σταυρούς. Μετὰ τὶς 8 Σεπτεμβρίου τοῦ 1943, πολέμησε ἐναντίον τῶν Γερμανῶν. Πιάστηκε καὶ κλειστικὴ σὲ στρατόπεδα συγκεντρώσεως τῶν Ναζί, στὴν Πολωνία καὶ στὴ Γερμανία. Ἐκεῖ, ἀνέπτυξε ἕνα θαυμαστὸ κι ἀδυσώπητο ἀγῶνα παθητικῆς ἀντιστάσεως. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του, ἐγκαταστήθηκε στὴ Σιένα, ὅπου καὶ ρίζωσε.

Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐνθρομισμένων καὶ ἄλλων ἰταλικῶν καὶ ξένων πνευματικῶν Ἰδρυμάτων, συνεργάτης μεγάλων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐγκύριου ἰταλικοῦ περιοδικοῦ «Αἰουσόνα». Ἐπὶ εἴκοσι χρόνια, εἶναι καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σιένα καὶ διδάσκει ἱστορία τῆς Ἰταλικῆς Λογοτεχνίας στὴ Σχολὴ Ἀλλοδαπῶν. Οἱ σπουδαιότεροι ἐκδότες τῆς Ἰταλίας (Μονταντόρι, Μούρσια, Παράβια, Σανσόνι κ.ἄ.) ἔχουν ἐκδώσει εἴκοσι ἕξι βιβλία του, πού ἔχουν μεταφραστῆ σὲ εἴκοσι γλῶσσες. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ, ἔχουν ἐπα-

νεκδοθῆ ἐπανελημμένα. Εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς δημοφιλέστερους καὶ μεγαλύτερους σύγχρονους ποιητὲς, ἀγαπητὸς καὶ γνωστὸς σ' ὅλο τὸν Κόσμο.

Ἐχει δώσει διαλέξεις κι ἔχει διδάξει κύκλους μαθημάτων σὲ Πανεπιστήμια καὶ Ἰνστιτοῦτα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Ποιήματά του ἔχουν περιληφθῆ σὲ διακόσιες περίπου ἀνθολογίες. Τοῦ ἔχουν ἀπονεμηθῆ πολλές ὑψηλὲς φιλολογικὲς διακρίσεις. Ἀνάμεσά τους, καὶ τὰ βραβεῖα Ἰζόλα ντ' Ἐλμπα, Σάν Πελλεγκρίνο, Κιαντσιάνο, Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως (τέσσερις φορές), Πίζα, Σιλένο ντ' Ὀρο, οἱ Μοῦσες (διεθνές). Ἀπὸ χρόνια, ἐργάζεται γιὰ τὴ συγγραφὴ μιᾶς ἐμπεριστατωμένης ὀχτάτομης Ἱστορίας τῆς Ἰταλικῆς Λογοτεχνίας, πού μέχρι τώρα ἔχουν κυκλοφορήσει οἱ πέντε τόμοι της.

Ἀκούραστος, παραγωγικὸς, πολυγράφος, ὁ Λουίτζι Φιορεντίνο μελετᾷ καὶ γράφει ἀδιάκοπα, κάνει κριτικὴ, διδάσκει, βοηθᾷ καὶ συμβουλεῦει τοὺς νέους, στοχάζεται, δραματίζεται, δημιουργεῖ.

Στὰ ἑλληνικά, ἔχουν δημοσιέψει μεταφράσεις ποιημάτων του ὁ Φοῖβος Δέλφης καὶ ὁ υπογράφων. Κι ἕνα ἀξιοσημείωτο γεγονός εἶναι ὁ βαθύτατος φιλελληνισμὸς τοῦ Φιορεντίνου καὶ ἡ φλογερὴ του ἀγάπη γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ κάθε τι ἑλληνικό.

ΤΑΣΟΣ Ν. ΠΕΤΡΗΣ

ΣΤΗ ΦΛΩΡΑ

Εἶσαι μιὰ φρικίαση φτεροῦ, πὺ λαχταρᾷ τὸν ἄνεμο,
εὐτυχισμένη κορδαλλέ.
Μεγαλώνεις καὶ τραγουδᾷς
λέξεις ἀκατανόητες στὰ ρυάκια,
γελάς μὲ τὸ τίποτε,
κι ἀνοίγουν στὴν καρδιά
ἀστέρια σβησμένα χτές, λαμπερὰ σήμερα.
Αὐτὸ εἶναι τὸ δῶρο σου, ἀγαπημένη. Ἐσὺ τὸ ἐμπιστεύεσαι
τώρα, πὺ ὁ ἄνεμος γυρίζει.
Τὴ μανία του

ἄς μὴν ἀλλάξει. ἔλα, γιὰ 'μένα μόνο, κι ἄς ἀνοίξουν
κάτω ἀπ' τ' ἀέρινα πόδια σου οἱ ὀρίζοντες
καὶ βράδιζε ἱλαρὴ ἐσύ, μ' ἓνα κλαδί
τριανταφυλλιᾶς, μὲ τριανταφυλλὶ πρόσωπο.

ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΖΙΤΖΙΚΙΟΥ

Καὶ τ' ὄνειρό μου ἦταν σύντομο:
ἔτσι κι ἡ λύμφη, ποὺ μοῦ δίνει ζωὴ, καὶ τὰ φτερά
τ' ἀνήσυχα στὴ γαλανὴ φρικίαση.
Τραγουδῶντας ψηλά ἀπὸ τὰ χαμόδεντρα, ἤμου
ὁ ἀθέατος σύντροφος τῶν βοσκῶν
ὅταν τ' ἀστέρι ἦταν ψηλά, ἓνας βασιλιᾶς.
Ποιὸς εἶπε καὶ μοῦ τόνισε τὸ παραμῦθι;
Χαροκόπος γύφτος τραγουδιστῆς ἢ σιωπῆ;
Τρελλὸ ταμποῦρλο, ἀπ' τὴ γῆ βγαλμένο;
Ἦταν τὸ αἶμα ἀέρινο καὶ μούγινε τραγούδι.

Στοὺς ἀπέραντους δρόμους,
δὲν θὰ χαρῶ πιά ἀπ' τὸ κλαδί τὸν ἀπλωμένο μου ἦχο,
τὸ ρυθμικὸ κάτω ἀπ' τὴς ἀχτίδες ποὺ τὸν γεννοῦσαν,
τώρα, ποὺ μ' ἔσφιξε ἓνα χέρι λευκὸ
κι ἔπεσα αἰχμάλωτος τῆς σιωπῆς.

Ὁ ἄνεμος μονάχα χαϊδεύει τὸ κορμί μου
καὶ τ' ἀγκάθια τῶν χόρτων καὶ μιὰ σιὰ.
Δὲν θὰ συναγωνίζομαι πιά τὸν Εὐνομο.
Αὔριο θάμαι λάφυρο τῶν χελιδονιῶν,
λεῖα τῶν μυρμηγκιῶν, κάτω ἀπ' τὸν οὐρανό,
φτιαγμένος ἀπὸ ἀέρα, δὲν θάμαι στὸν ἀέρα.

Ὅμως, ἀνάμεσα στὰ κλαδιά μένει ἡ φωνή μου
Θὰ τραγουδᾶνε γιὰ 'μένα τ' ἀδέλφια μου.

Μ' ΕΚΕΙΝΟ ΤΟ ΑΓΝΩΣΤΟ, ΠΟΥ ΜΟΥ ΔΟΝΕΙ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ

Ρανίδα ἀνέμου, τζίτζικι, ἢ τὸ χελιδόνι
σ' ἀρπάζει, ἢ χέρι ἄμαθο
στὴ θητεία τοῦ λιοपुरιοῦ σὲ συντρίβει,
ἢ πέφτει τὸ κορμί σου στὸ χιόνι
ἀπ' τὸ κλαδί, ποὺ ἦταν πράσινο ἀκόμα καὶ στοὺς ἦχους,
πάντα τὸ τραγούδι σου θ' ἀκούω τὸ ἄρρυθμο
ὅταν ἔρχεται τὸ βράδυ
κι ἐσύ εἶσαι μπλεγμένο
μ' ἐκεῖνο τὸ ἄγνωστο, ποὺ μοῦ δονεῖ τὴν καρδιά.

ΓΙΑ 'ΜΕΝΑ ΦΤΕΡΟΥΤΙΣΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΝΥΧΤΑ

Γιὰ 'μένα φτερούγισες ἀπὸ τὴ νύχτα
 ἀγνωστων τόπων, ὅπου φτάνει
 ἢ αὐγὴ ἀπὸ τὴ θάλασσα μὲ τὸ φεγγάρι σθηστὸ
 καὶ στὴν ἄκρη τοῦ νεροῦ ἀπλώνεται ἡ σιωπὴ.
 Γιὰ 'μένα φτερούγισες ἀπὸ τὴ νύχτα,
 γιὰ νὰ δώσεις λουλούδι γλυκύτητας, ἢ γαλάζιο
 ἄνεμο μέσα στὸν ἄνεμο, καρδιά μέσα στὴν καρδιά.

Στὸ καλὸ, ὄνειρο, στὸ καλὸ, πούπουλο τοῦ φεγγαριοῦ:
 Χύνεται τώρα πάνω μου ἡ νύχτα
 καὶ ὁ ἄνεμος ἀκόμα τῆς ἐσπέρας κλαίει,
 τώρα, πὸς βυθίζομαι στὴ βαρεῖα ἔρημο
 τῆς θλίψης, πὸς δὲν ἔχει μῆτε μιὰ φοινικιά.

ΚΑΡΔΙΑ

Καρδιά, ποῖο μυστικὸ σὲ ὀδηγεῖ
 νὰ μπορεῖς νὰ χτίσεις ἓνα πύργο ἀπὸ μιὰ καλύβα,
 στὰ γηρατειὰ κεχριμπάρι τῆς ζωῆς νὰ μοιράζεις,
 ἐσύ, πὸς κάνεις τοὺς ὠκεανούς λιμνοῦλες
 καὶ δρασκελίζεις βουνά, φτερουγίζεις στ' ἄπειρο
 καὶ ξαναζωντανεύεις σθησιμένες ὁμορφιές;
 Πέρα ἀπ' τοὺς οὐρανούς, τοὺς ὠκεανούς καὶ τὰ βουνά,
 ἓνα δικό σου χτύπημα φωτίζει ἓνα διάστημα.

ΒΡΑΔΙΑ ΤΗΣ ΣΙΕΝΑ

Γλυκεῖα βραδιά τῆς Σιένα, φωτισμένο μαργαριτάρι
 στὸν ἀναδιπλωμένο μανδύα τοῦ Σαλβάνι.
 Πεσμένος μέσα στὸ δρεπάνι τοῦ φεγγαριοῦ,
 τεράστιος μίσχος εἶναι ὁ Πύργος Μάντζια μέσα στὴν πλημμύρα
 τῆς φευγαλέα τῶν παλιῶν μορφῶν, κόρη ματιοῦ
 πάνω ἀπ' τὰ κάστρα τὰ σκορπισμένα ἀνάμεσα στὶς ἐλιές.

Βραδιά τῆς Σιένα: Πλανιέται μιὰ προσευχὴ
 καὶ στὸ θάμπωμα τοῦ ἀέρου ἀνεμίζουν
 οἱ φοῦστες - ζεστὲς μουσικὲς τῆς σάρκας.

Ὅταν γελά τὸ γεγάρι καὶ χλωμιάζει
 τοὺς δρόμους, πὸς κατεβαίνουν ἀπὸ ψηλά, ἐσύ, καρδιά μου,
 ἢ δταν χιόνι κουκουλώνει τίς ἐκκλησίες,
 ἢ δταν ὁ ἄνεμος τῆς Ἄρμπια φέρνει καταρράκτες βροχῆς
 καὶ μέσα στὸν ἄνεμο τοῦ πολέμου, μετὰ τὸ Πάλιο.

ΣΙΚΕΛΙΑ

Φωτεινόχρωμα πορτοκάλια τῆς Κόνκα ντ' Όρο
ανάμεσα στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ θάλασσα, καὶ δάφνην λάμψη.

Ξαπλώνονται
χωράφια σταριοῦ δίπλα στὶς ἐλιές,
μυτερά ἀνοίγματα καμπαναριῶν
καὶ ψηλοὶ μαυριτανικοὶ τροῦλλοι στὸν ἥλιο.

(Λευκαίνει πανὰ καραβιῶν, τριγύρω, ἡ θάλασσα τῆς Σκύλλας.
Φαίνεται σὰν γῆ, ποὺ ἱκατεύει τὴν Ἀρέθουσα).

Ἐκεῖ κάτω, οἱ γυναῖκες ἔχουν μάτια ἀπὸ γαγάτη
καὶ τὸ αἷμα φλογίζει
στοὺς ἥπιους ἀνέμους, ποὺ σέρνονται στοὺς λόφους.
Τὸ φιλόξενο σπίτι ὑποδέχεται τὸ ταξιδιώτη.
Γιὰ νὰ κρατήσουν ἓνα τρίγωνο πράσινο,
ἄλυσίδες ἀνθρώπων σπάζουν τοὺς βράχους
καὶ ὑψώνονται μακρόσυρτα τραγούδια στὸ κατακαλόκαιρο.

(Στὴν πεδιάδα, ἔπου ἔσπερνε τὸν τρόμο ὁ Κύκλωπας,
τὴν αἰώνια γαλάζια ἀπ' τοὺς στεναγμοὺς τοῦ Ἄτσι,
φλογίζουν μυστηριακὲς δυνάμεις τὸν Ἐρημίτη).

Νάρκισσοι, οἱ μυγδαλιές στὰ ποτάμια
δημιουργοῦν ὄνειρα λευκά
καὶ στὴ γωνιά τοῦ δρόμου,
ανάμεσα σ' ἀθάνατα καὶ ἀμπέλια,
στριγγλίζει ἀργὰ τὸ ξύλινο ἀμάξι,
ἐνῶ ἀνάμεσα σὲ σκορπισμένους ναοὺς,
κόρη τοῦ ἡλίου, φτεροκοπάει ἡ ἀκρίδα.

Ἡ γῆ ὀλόκληρη εἶναι ζωντανὴ μουσικὴ.

ΠΟΙΗΣΗ

Περνᾶς, μὰ γλυκεῖα ἀνατριχίλα,
καὶ ἔχεις ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια τῆς ἀθωότητος.

Σ' ἀναζητῶ ἀνήσυχος.
Περαστικὴ, μοῦ φεύγεις
ανάμεσα στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ θάλασσα, σ' ἀβύσσους τοῦ ἀπέφρου.

(Πλημμυρισμένη καρδιά μου,
ποὺ δοκιμάζεις φῶς παρουσίας
στὴ λευκὴ σελίδα, γιὰ νὰ κλείσεις τὸ ἀθάνατο!
Καὶ στὸν ἄνεμο τῆς νύχτας, μόνη.
Καὶ στὴν καταχνιά τῶν πρωϊνῶν, μόνη).

Μά, όταν σέ παίρνω
 —έτσι περνάει ή άστραπή—
 κι είσαι γυμνή
 κι έχεις όρθάνοιχτα τά μάτια τής άγνότητας,
 ή αύγή με ξυπνάει χαρούμενο,
 σάν τό πρώτο λάλημα τού πετεινού,
 σάν τό κλαδί, όταν ξεμυτίζει ό ήλιος.

ΠΑΝΩ ΣΤΑ ΚΛΕΙΣΤΑ ΒΛΕΦΑΡΑ

Καθώς κόκκινη είν' ή σελήνη τό σούρουπο
 και καθώς φλογίζει ανάμεσα στους βράχους τό λουλούδι,
 έτσι είναι τό πρόσωπό σου, όταν τρέμοντας ψιθυρίζω
 πάνω στα κλειστά βλέφαρα τις λέξεις
 τις άγαπημένες. Φεγγοβολούν οι άναμνήσεις, άγαπημένη.
 Κι έκείνο τό τριζόνι, πού τριλλίζει σέ κάποια γωνιά
 τις τρίλλιες του, μās φέρνει σ' άλλους τόπους
 και σ' άλλους καιρούς: λευκές φλόγες, πού σκορπίστηκαν
 και ξαναβρέθηκαν κάτω άπ' αυτό τό γαλάζιο,
 πού σέ γοητεύει και με γοητεύει και μās κάνει ανάλαφρους.

Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΕ ΚΑΘΕ ΓΗ

Ούρανός - πέτρα: αυτή είναι ή πατρίδα μου.
 Έπαναστατημένη ή ήμερη, εδώ χτυπά ή καρδιά:
 και τολμώ μ' αυτό να μετρώ τή ζωή
 μās πιό μεγάλης πατρίδας, όπου γρανίτης είναι τό βουνό,
 ή έλια κάποιες ώρες έχει διαφάνειες τού νερού,
 ό ήλιος χρυσαφένιες λάμες πάνω στο βράχο,
 πού κόβει τόν όρίζοντα ή άφανίζεται μέσα του.

Αυτή είναι ή πατρίδα μου. Κι εδώ, στα φτερά τού άνέμου,
 από κάθε τόπο πάντα μαζεύτηκαν
 με άγρια μάτια πλήθη όπλισμένα,
 άφανίζοντας, ανάμεσα σε κραυγές τών μαννάδων.
 Μά οι ούρανοί παρακολουθούν: πιό όμορφη άπ' τó σπαραγμό,
 με τις άψίδες πού ξαναστήνονται, ή ζωή,
 σάν ένα θάμα, σάν μια μαγεία,
 έσφιξε τά κοχυλένια δόντια της:
 ένα φώς κλυδωνίστηκε άπ' τά μνήματα
 κι ό έχθρός έξαφανίστηκε. Μά, για λίγο.

Αυτή είναι ή πατρίδα μου: κήπος άνοιχτός στη θάλασσα.
 Τά ποτάμια κυλούν, τó σύννεφο πετάει ψηλά,
 ή γιγαντόκορμη βελανιδιά φαίνεται αιώνια,
 όπως παντού ό έρωτας,
 κι είναι μόνο ένα κλείσιμο βλεφάρων.

Ἡ Ἰταλία εἶναι αὐτὴ ἡ πατρίδα, ἔτσι δική μου
 στὸ μεταβλητὸ τῆς πεπρωμένο, περισσότερο δική μου
 στὶς μακροχρόνιες συμφορὲς ἢ στὶς ἀντιθέσεις:
 • αὐτὴ γεννήθηκα. Σ' αὐτὴ πατῶ τὸ πόδι μου
 καὶ, καθὼς ἀπλώνω σ' αὐτὴ ὅλες τὶς ρίζες,
 ἡ γῆ τῆς μου εἶναι αἷμα, ὁ οὐρανὸς ἀγέρας.

Μὰ ξεσπάει μιὰ δίνη. Τώρα, πάνω ἀπ' τὰ σύνορα,
 μπαγκέττες μυστηριακὲς τοὺς παραδείσους
 ἀνοίγουν καὶ δὲν λένε πῶς εἶναι πυκνὸ
 ἓνα σκοτάδι, ποὺ γεννάει τὸ τρεμουλιαστὸ (ναῖ)
 τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ποινὴ του, ἡ λέξη
 ποὺ παραβιάζει τὸν ἑαυτὸ τῆς μὲ τονισμοὺς
 γλυκοὺς, κάτω ἀπ' τὸν οὐρανὸ. Μιὰ δίνη ξεσπάει
 κι ὥστόσο εἶναι ἐλάχιστα τὰ σύνορα
 αὐτῆς τῆς πατρίδας, ποὺ φαίνεται γιγαντιαία,
 ἐλάχιστες στὴ σιωπηλὴ ἀπληστία καὶ στὴν ὀργὴ
 ποὺ μασκαρεῖται μὲ τὸ πέταγμα τῶν περιστεριῶν
 εἶναι οἱ ἄλλες χῶρες, μιὰ ἥπειρος:
 κι ἔχουν κι ἐκεῖνες λιμάνια καὶ καθεδρικὲς ἐκκλησίες κι ἀφίδες,
 μουσικὴ ἀπὸ λέξεις κάτω ἀπ' τὸν οὐρανὸ
 καὶ μάρτυρες, ποὺ ἔχουν πέσει.

Σ' αὐτὲς τὶς πατρίδες βρῖσκεται ὁ δικὸς μας παράδεισος.
 Νεκρὴ δὲν εἶναι ἀκόμα ἡ ἐλπίδα
 καὶ μονάχα ἡ ἀναμονὴ μιᾶς στάλας φωτὸς μᾶς χωρίζει
 ἐδῶ ἀπ' τὴν αὐγὴ. Δὲν ἔχει σημασία ἂν ἡ Εὐρώπη κοιτάζει
 τὰ σύννεφα, ποὺ κόβουν τὸ φεγγάρι:
 ἡ ἀμφιβολία τώρα πιά κρεμιέται σὲ κοντάρια
 πὺδ ψηλά. Πλατεῖες στενάζουν οἱ πατρίδες.
 Μιὰ μέρα, θὰ ξεπροβάλει ἓνα λουλουδι οὐράνιου τόξου.
 Θᾶναι ὁμίχλη μιὰ μέρα πὺδ μακρυνὴ
 τὸ ὑψίπεδο ποὺ δείχνει τὶς μοχθηριὲς τοῦ ἀνθρώπου,
 τ' ἄλογα τῆς Φρυγίας στὰ μονοπάτια
 στὴν ἄκρη τῆς πόλης: «Ἀπὸ δῶ εἶναι ἡ Ἀνατολή,
 ἀπὸ κεῖ ἡ Δύση». Δὲν ἔχει ὄρια
 τὸ διάστημα κι ὑπάρχει πάντα ἓνας ἀδελφὸς ἐκεῖ, ποὺ χτυπᾷ
 μιὰ καρδιά. Προετοιμάζουμε τὴν καινούργια μέρα.
 Ἡ πατρίδα βρῖσκεται σὲ κάθε γῆ:
 Θὰ μάθουν νὰ χτίσουν γιὰ ὅσες τὰ παιδιά μας
 τὸ γρήγορο παραμῦθι τῆς ζωῆς.

ΣΠΑΡΤΗ

Τόση δόξα φυτεύτηκε στὶς Θερμοπύλες
 καὶ στὶς Πλαταιές. Ἀπὸ τοὺς γενναίους ἐκείνους
 ἔμεινε ὄχι βιωμὸς, μὰ σκόνη, ποὺ ὁ ἄνεμος ἀποθέτει
 στὰ κυπαρίσσια καὶ στὰ σπίτια
 αὐτῆς τῆς Σπάρτης, ποὺ σφετερίζεται τ' ὄνομα
 ἀντίκρυ στὸν Εὐρώτα. Ἔτσι ὁ χρόνος

καταστρέφοντας εκδικείται και σιωπώντας.
 Δεν υπάρχει δόξα στο θρήνο, ούτε δύναμη,
 πού να μην αφήσει στὸν ἄνεμο τὰ μνήματά της.

ΚΟΠΕΛΛΟΥΔΑ

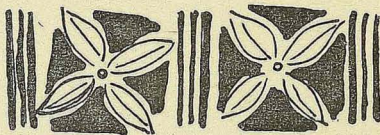
Ἰλαρὴ τρέχεις μέσ' στοὺς κάμπους
 καὶ φαίνεται ὁ ἀγέρας πῶς σέ γεύεται,
 κοπελλούδα.
 Καὶ τὸ κάθε τί εἶναι πράσινο καὶ γαλάζιο: δικό σου.
 Τὸ κάθε τί ξαναγεννιέται ἀπὸ 'σένα: σπαρταράει
 ἀπ' τὸν ἐλαφρὸ κυματισμό, πού στρογγυλεύει τὰ στήθη:
 κοπελλούδα, ἄνοιξη.

Τριανταφυλλένιο δημιούργημα, κοιτάζοντάς σε,
 νιώθω νᾶμαι φτιαγμένος ἀπὸ ψυχὴ καὶ μὲ μιὰ σου κίνηση
 στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ ἀνυψώνομαι
 καὶ τ' ὄνειρό σου γιὰ τ' ἀθάνατο μοῦ εἶναι ἡδονή.

Ἄμαθῃ. Δὲν φοβᾶσαι τίποτα.
 Καὶ θὰ βυθιστεῖ
 τόση ὁμορφιὰ στὸ σκοτάδι τῶν νεκρῶν
 ἐποχῶν, καὶ θὰ πέσει χιόνι στὰ κεχρῖμπαρένια
 μαλλιὰ: θὰ μαραθεῖ τὸ ροδάκινο τοῦ προσώπου....

ᾠ κοπελλούδα, φτιαγμένη ἀπὸ ἀγέρα, ὦ φῶς!
 Σταμάτησε τὴν ἄνοιξη,
 ἄτι λευκὸ τῶν λευκῶν σου ὄνειρων
 καὶ στὴ βαθειὰ θάλασσα αὐτῶν τῶν ματιῶν
 ἔχε αἰώνια τὴν εἰκόνα σου,
 καθὼς Ἰλαρὴ τρέχεις μέσ' στοὺς κάμπους
 καὶ φαίνεται ὁ ἀγέρας πῶς σέ γεύεται,
 κοπελλούδα.

Μετ. ΤΑΣΟΥ Ν. ΠΕΤΡΗ

ΧΩΡΙΑΝΟΙ, ΤΑ ΜΩΡΑ ΜΟΥ...

(διήγημα)

Ἡ νεκρική ἡσυχία ἄπλωσε ἕνα μαῦρο ἀτλάξι καὶ σκέπασε τὰ πάντα. Τὸ χωριὸ βουβάθηκε. Οἱ δρόμοι μοιάζανε μὲ ἴνες νεκροῦ — ἄκαμπτοι, χωρὶς παλμό. Τὰ παράθυρα κ' οἱ πόρτες κλείσανε ἀτομονονῶντας τα τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ σπιτιοῦ ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμο. Τὰ ζωντανὰ μέινανε σκέφτηκε: σπάνια τ' ἄλογο κτυποῦσε τὸ πόδι ἢ ἡ ἀγελάδα ἔδιωχνε μὲ τὴν οὐρὰ της τὶς μύγες. Ἔως καὶ τὸ σκυλλὶ μαζεύτηκε σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ σπάνια ἄνοιγε τὰ βλέφαρα. Ἄφου καὶ ὁ ἀγέρας ἀκίνητοῦσε σὰν παράλυτο χέρι ἡμιπληγικοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι μετροῦσανε τὴν ὥρα μὲ πολὺ κτυποκάρδι. Δὲν ἦρθε τὸ μήνυμα γὰρ νὰ κανονίσουν τὴν πορεία τους. Χθὲς ἀκόμα τρελλαθήκανε ἀπὸ τοὺς πυροβολισμοὺς κ' ἄς κάνανε τὴν ἐπίθεση οἱ δικοὶ μας, ποῦ καθαρίσανε τὸν τόπο. Ἦταν μιὰ καταιγίδα μὲ παράξενους ἤχους — κανονιοβολισμό, ἐκρήξεις, ριπὲς σὰν τὴν ραπτομηχανή, σποραδικὲς βολὲς μὲ κάποια τάξη σὰ νᾶπεφταν σταγόνες βροχῆς στὴν τζίγκνη στέγη. Τὴν ἄλλη μέρα ὀπισθοχωρήσανε οἱ δικοὶ μας, μαζέψανε μὲς τὰ σακιά τὴ χθεσινὴ δόξα καὶ τὴν κουρασμένη νίκη καὶ φύγανε γὰρ τὰ στρατόπεδά τους. Ἡ διαταγὴ ἔλεγε νὰ σταματήσουν οἱ ἐπιχειρήσεις καὶ νὰ γυρίσουν στὶς προηγούμενές τους θέσεις. Τούτῃ ἡ ἐπάνοδος στὴν παλιὰ κατάσταση γέμισε τὸ χωριὸ μὲ ἀησυχία. Νά! στάθηκε σὰν τὸν κόμπο στὸ λαμὸ καὶ δὲν βολοῦσε νὰ τὸν καταπιῶνε νὰ μπορέση νὰ περάση ἐλεύθερα ἡ ἀνάσα τους. Πρὶν λίγο πέρασε ἀπὸ σπῆτι σὲ σπῆτι ὁ ἄνθρωπος καὶ τοὺς συμβούλεψε νᾶνα ἔτοιμοι.

—Ἐνα μπόγο μὲ ρουχικά μᾶλλον γὰρ τὰ μωρὰ καὶ λίγα σακουίλια φαί. Ἄν ἔχετε παγούρια, γεμίστε τα νερό. Μιά - δυὸ μέρες προμήθειες. Τίποτε ἄλλο.

—Μὰ γιατί; τὸν ρωτᾷ ὁ Λαζαροῦς, ὁ ἐξηντάρης, μὲ τὸ λίγο χωλὸ δεξὶ ποδάρι του.

—Παποῦ, τοῦτο εἶναι δουλειὰ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς, τοῦ ἀπάντησε. Θὰ σᾶς ἔρθῃ τὸ μήνυμα τὴν ὥρα ποῦ πρέπει. Καὶ θᾶχετε καὶ τὶς σχετικὲς ὁδηγίες. Κουράγιο.

Κι' ὁ ἄνθρωπος τράβηξε πρὸς τὸ διπλὰνὸ σπῆτι.

Μιά ἔγνοια δάγκωσε τὴν καρδιά τοῦ Λαζαροῦ. Δὲν τοῦ ἦταν ἀγνωστὴ αὐτὴ ἢ συμπεριφορὰ. Ὅταν ζοῦσε στὸ Ἰκόνιο δυὸ - τρεῖς φορὲς τοῦτυχαν τέτοιες ἀσυνήθιστες ἐτοιμασίες καὶ μυστικὰ μηνύματα. Ὅστερα, ποῦ τέλος πάντων ἄραξε στὸν Πειραιᾶ σὰ μικρασιάτης πρόσφυγας, ξανάτυχαν τὰ ἴδια πράγματα κ' ἀναχωρήσανε μὲ κίνδυνο γὰρ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς. Νόμιζε πὰρ πὼς θὰ ῥίζωνε στὴν Κύπρον. Ἐγγλέζικο μέρος ἦτανε, ρωμοὶ τὸ κατοκοῦσανε, χῶρος γὰρ ὄλους ὑπῆρχε. Καὶ μὰ τὸ Θεὸ τὸ χάρισε, ποῦ γλύτωσε ἀπ' τὴν καρδιά τοῦ Πειραιᾶ κ' ἦρθε σ' αὐτὴ τὴ γῆ μὲ τὸν πλοῦτο της καὶ τὴν ἀσφάλειά της. Μιά μέρα τὰ πράγματα ἀλλάξανε. Τὸ νησί ἐπαναστατοῦσε καὶ σιγὰ - σιγὰ ἡ μάχη ἀνάμεσα σὲ Ρωμοὺς καὶ Τούρκους φούντωνε, συνδουλιωμένη ἀπὸ τὸν ξένο. Ἄλλὰ ὁ Λαζαροῦς δὲν πίστευε πὼς θαρχότανε ἡ περίστασις γὰρ προσφυγιά ξανά τρίτη φορὰ. Τούτῃ τὴν προσφυγιά μωρίζοταν τὸ ρουθοῦνι του κ' ἄς ἦταν μισοπαράλυτος. Τὸν κῆτιψε ἡ ἀποπληξία πρὶν πέντε χρόνια, ἀλλὰ ὁ Θεὸς τοῦ ξανάδωσε λίγη δύναμη καὶ μποροῦσε νὰ κινεῖται.

—Πατέρα, τοῦ λέγει ἡ κόρη του, τί θὰ γινῆ μὲ τοῦτα τὰ ἔξῃ μωρουδέλια μου; Ὁ ἄντρας μου πῆρε τὸ ντουφεκί καὶ δὲν ἔξρω ποῦ τὸν πήρανε. Γιατὶ κοινὰς τὸ κεφάλι σου κάθε λίγο; Ἐμαθες τίποτε τὸ δυσάρεστο; Ἐχομε κίνδυνο;

—Τί νὰ πῶ τὸ ἐρεῖπιό ἐγώ; ἀπαντᾷ ὁ Λαζαροῦς. Δὲ μ' ἀρέσουνε τὰ καμώματα τῶν δικῶν μας. Ἦρθανε μιὰ νύχτα κ' ὀρμήσανε πάνω στὸν ἐχθρὸ καὶ προχωρήσανε παρέχει σαρώνοντας τὸ καθετί. Ἐ; Κι' ὕστερα τὰ μαζέψανε καὶ γυρίσανε πίσω. Ἐ; Καὶ τώρα λέει νᾶμαστε ἔτοιμοι μὲ προμήθειες καὶ σύντομα θὰ πάρουμε ὁδηγίες. Ἐ;

—Ὁ Θεὸς νὰ βάλλῃ τὸ χέρι του, λέει ἡ κόρη του καὶ σταυροκοπιέται.

—Ἀμήν.

Κι' ἔμεινε ὁ Λαζαροῦς στὴ γωνιὰ συλλογισμένος. Κι' ὁ νοῦς του πῆγε πίσω πολὺ μακριὰ στὴν πρώτη του νεότητα, τότε ποῦ μόλις ἴδρανε λιγάκι τὸ γένι στὰ μάγουλά του. Στὴν γει-

τονιά του κάθονταν πολλοί Τούρκοι. Ἀκριβῶς πίσω ἡ αὐλή τους συνόρευε μὲ τὴν αὐλή ἑνὸς τσαούση τῆς ἀστυνομίας. Κι' εἶχανε φιλίες παλιές, καλὴ κι' εἰρηνικὴ γειτονωσύνη. Ὁ ἔμπορος ὁ πατέρας του συχνὰ παραστάθηκε στὴν οἰκογένεια τοῦ τσαούση, πού εἶχε ἕνα πολὺ ἀσήμαντο εἰσόδημα καὶ πολλὰ στόματα. Μιά φορὰ πού ἔβροξε πολὺ καὶ μισοχάλασε ἕνα μέρος τοῦ σπιτιοῦ, δάνεισε ὁ πατέρας τοῦ Λαζαροῦ τὸν τσαούση λίρες χρυσὲς χωρὶς τόκο. Ἐνα καιρὸ μάλιστα τοῦ χάρισε τὸ ὑπόλοιπο γιατί ἔνοιωθε πὼς δυσκολευόταν ὁ ἄνθρωπος. Κι' ἀναγνωρίζανε τὴν ὑποχρέωση οἱ γείτονες. Συχνὰ ἡ γυναίκα τοῦ τσαούση βοήθησε τὴ μάνα ὅταν πλησιάζανε γιορτὲς καὶ πνιγόταν τὸ σπίτι στὴ δουλειὰ ἢ ἅμα ἀρρώσταине ἡ παραδουλεύτρα τους. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι γείτονες δεξιά - ξερβά σέβονταν τὸν πατέρα του, γιατί ἦταν γραμματισμένος ἄνθρωπος, γλυκομίλητος, καταδεκτικὸς καὶ βοηθητικὸς σὲ πολλὲς περιστάσεις.

Μιά μέρα ὁ τσαούσης φάναξε ἀπ' τὸ μεσότοιχο τὸν πατέρα τοῦ Λαζαροῦ.

—Ἀκουσε, γείτονα, τοῦ λέει. Μάζεψε τὰ παιδιά σου κι' ὅτι πρόχειρο μπορεῖς καὶ νᾶσαι ἔτοιμος γιὰ φευγιό. Θὰ σοῦ στείλω μήνυμα κι' ἀνθρώπους μου.

—Δὲν σὲ καταλαβαίνω, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ πατέρας.

—Κάτι ψιθυρίζεται γιὰ... σφαγὲς τῶν χριστιανῶν, τοῦ ἔξηγει. Περισσότερα δὲ μπορῶ νὰ σοῦ πῶ. Φοβᾶμαι κι' ἐγώ. Ἔχω παιδιά... γυναίκα...

Ὁ τσαούσης τᾶπε γρήγορα - γρήγορα καὶ χάθηκε μὲς τὴν αὐλή του.

Ὁ πατέρας τοῦ Λαζαροῦ μπήκε στὸ σπίτι, φάναξε τὴ μάνα καὶ τῆς τᾶπε χωρὶς περιστροφῆ. Ἡ μάνα τᾶχασε. Ἄλλὰ ὁ πατέρας γρήγορος ὅπως ὅλοι οἱ ἔμποροι πρόσταξε νὰ γίνουν ἀμέσως οἱ ἐτοιμασίες. Μάζεψε τὰ παιδιά του καὶ τοὺς μίλησε καθαρὰ πὼς εἶναι πὰ μεγάλοι, νοιώθουν ἀπὸ κίνδυνο, ἀλλὰ πρέπει νάχουν θάρρος κι' ἐλπίδα στὸ Θεό. Μιά δοκιμασία εἶναι καὶ θὰ περάση. Νὰ φορέσουν, λοιπόν, τὰ ροῦχα τους, νὰ προσενηχθοῦν καὶ νᾶναι ἔτοιμοι γιὰ ἀναχώρηση. Νὰ μὴν πάρουν μικροπράγματα καὶ τὰ λοιπὰ γιατί θὰ κουβαλήσουν ὅτι θὰ τοὺς δώση ἡ μάνα. Τὰ παιδιά ταραχήκανε. Ἀκούσανε κι' ὅλας κάτι ψιθυροὺς ἀπὸ Τούρκους συνομήλικους τους πὼς τάχα θὰ πάρουνε τὰ σπίτια καὶ τὰ μαγαζιά τῶν γκιαούρηδων καὶ θὰ τοὺς διώξουν πέρα.

Ἡ μάνα ἐτοίμασε ρουχικά, πότε κλαίοντας καὶ πότε ἀγκομαχῶντας.

—Λεφτὰ πὼς θὰ πάρουμε; ρωτᾷ μιὰ στιγμή τὸν πατέρα, πού ἐτοίμαζε κάτι βιβλία καὶ χαρτιά.

—Αὐτὸ συλλογίζομαι, τακτοποιῶντας τὰ δεφτέρια μου, τῆς ἀπαντᾷ. Μὰ δὲ βρῆκα τρόπο.

—Νὰ ποῦμε τοῦ γείτονά μας τοῦ τσαούση...

—Τίμιος εἶναι, ἀλλὰ τὸ χρυσάφι σὲ κάνει θεοῖο, καὶ μὲνη, τῆς ἀπαντᾷ.

—Νὰ τὸν πληρώσουμε γιὰ τὴν εὐκολία, συνεχίζει ἡ μάνα.

—Ἄν δὲ βροῦμε τρόπο, θὰ δοκιμάσουμε κι' αὐτὸ πού λές...

Ὁ Λαζαροῦς τ' ἄκουε καὶ προσπαθοῦσε νὰ βρῆ κι' αὐτὸς μιὰ λύση, ὅσο κι' ἂν ἦταν νέος κι' ἄπραγος.

Μιά στιγμή κτύπησε ἡ ξώπορτα. Ὅλοι ἀλληλοκοιταχήκανε. Ἐνα σύννεφο φόβου ξεμύτησε στὰ μάτια ὄλων. Ὁ πατέρας συνωφρυνώθηκε καὶ κοίταξε νὰ κρύψη τὴν ἀνησυχία του.

—Ποιὸς εἶναι; ρωτᾷ.

Ὁ πατέρας ἀνοίξε γρήγορα τὴν πόρτα. Ὁ τσαούσης χάθηκε γρήγορα στὸν ἡλιακό.

—Τὸ καλὸ πού σᾶς θέλω βιαστήτε. Ἦρθε ἡ διαταγὴ γιὰ σφαγὴ. Θὰ σᾶς πάω πὺ ἔξω. Ἔχω ἔτοιμο ἕνα ἁμάξι, πού θὰ τὸ πληρώσετε — θὰ μοῦ δώσετε ἐμένα τὰ λεφτὰ νὰ πληρώσω τὸν ἀγωγιάτη... γιατί ἂν τοῦ δείξετε λεφτὰ, χαθήκετε. Θὰ τοῦ πῶ πὼς σᾶς γύμνωσα ἐγὼ κι' εἴσατε ἀπένταροι. Ἄλλὰ ἐπειδὴ... ἐπειδὴ... δουλειὰ δική μου τί θὰ πῶ... νά! πὼς εἶναι μπάσταρδοί μου τὰ παιδιά σου... μὲ συγχωρεῖς γείτονα... καὶ θὰ τὸν πληρώσω. Μὲ κατάλαβες;

Παγώσανε ὅλοι. Μόνο ὁ πατέρας στεκόταν ὀλόρθος.

—Εἴσατε ἔτοιμοι; μᾶς ρωτᾷ ὁ τσαούσης.

—Σχεδόν.

—Τί σχεδόν και ξεσχεδόν. Σὲ λίγη ὥρα θὰ γυρίσω νὰ σᾶς πάρω. Ἄλλοιῶς... τί μπορῶ νὰ κάμω... τί μπορῶ; καὶ βγήκε μὲ φούρια.

Ἄλληλοκοιταχτήκανε γιὰ λίγη ὥρα.

—Καρύδια ἔχουμε; Κάρβουνα ἔχουμε; ρωτᾷ μ' ἓνα ξέσπασμα ὁ πατέρας. Καὶ πετσόκολλα, πετσόκολλα;

Ἡ μάνα ξεμεινε μ' ὀλάνοιχτα μάτια. Νόμισε πὼς τρελλάθηκε ὁ πατέρας.

—Θ' ἀνοίξουμε τὰ καρύδια ἀπὸ τὴ δέση τους, θὰ βάζουμε μιὰ λίρα χρυσὴ μέσα καὶ θὰ τὰ κολλᾶμε. Θὰ τ' ἀνακατέψουμε μὲ τὰ κάρβουνα νὰ μαυρίσουν νὰ φαίνονται κι' αὐτὰ κάρβουνα, ἐξηγεῖ ὁ πατέρας.

Ἡ μάνα κατάλαβε μεμιάς, γατὶ φώναξε τὴν παραδουλεύτρα νὰ φέρῃ ἀπὸ τὴν ἀποθήκη δυὸ καλάθια κάρβουνα. Ὁ πατέρας ἀνοίξε τὸ χρηματοκιβώτιο καὶ πήρε δυὸ σακούλια.

Καὶ σὲ λίγο στρωθήκανε τρεῖς ἄνθρωποι στὴν ἐτοιμασία τῶν καρυδιῶν.

Ἅ τσαούσης σὲ μισὴ ὥρα γύρισε ἔντρομος. Κτύπησε μάλιστα τὴν πόρτα μὲ τρόπο πὸν μᾶς τρομάξε ὄλους.

—Ἅ τσαούσης, λέει ὁ πατέρας.

Φορτωθήκανε τοὺς μπόγους καὶ τὰ καλάθια καὶ βγήκαμε στὸ δρόμο. Ὁ πατέρας ξεμεινε πίσω μέσα στὸ σπίτι.

Ἅ τσαούσης εἶδε τὰ καλάθια κι' ἔκκληκτος ρωτᾷ τὴ μάνα.

—Γιὰ ἀδερφή, τί εἶναι τοῦτο πὸν κουβαλαῶς; Κάρβουνα, καλὲ ἀδερφή.

—Ν' ἀνάψουμε φωτιά, νὰ ψήσουμε κάτι τῶν παιδιῶν. Κρεῖμα ἀπ' τὸ Θεὸ εἶναι, ἀπαντᾷ κλαψιάρικα καὶ μᾶς κοιτάζει μὲ λύπηση.

—Σωστὰ κάνεις, καλὲ ἀδερφή, λέει ὁ τσαούσης καὶ μᾶς κοιτάζει μὲ πολλὴ σπαραγμὸ σὰ νάτανε πραγματικὰ θεῖος μας.

Ἅπὸ μακρὰ ἀκούστηκε θόρυβος. Ἦταν ἓνα ρέμμα τρόμου πὸν ξεκίνησε πέρα καὶ χυμοῦσε ἀκάθεκτο μὲς τὸ δρόμο μας.

—Ἦρθανε, ἦρθανε, λέει ὁ τσαούσης καὶ μᾶς σπρώχνει πέρα στὴ γωνιά.

—Ἅ πατέρας; ρωτᾷ.

—Προχωρᾶτε καὶ μᾶς φτάνει. Ἐμπρός, ἐμπρός, καὶ μᾶς ἔσπρωξε μὲ βία ὁ τσαούσης.

Σὲ λιγάκι βγήκαμε στὴν ἐξοχὴ. Ὁ ἀμαξᾶς μᾶς περιμένει...

Ἅλλὰ ὁ πατέρας δὲ φάνηκε ποτὲ πιά... ποτέ!

Κι' ὁ Λαζαροῦς διηγεῖται στὸν ἑαυτὸ του:

«Μιά μέρα βρεθήκαμε σ' ἓνα λιμάνι τῆς Κύπρου, στὴ Λάρνακα. Κόσμος ἐρχόταν μὲ τίς βάρκες κι' ἔβαζε ἐγγύηση γιὰ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τους. Κι' ἔβλεπες νὰ καταβαίνουν τὴ σκάλα τοῦ βαποριοῦ οὐρὲς γυναικόπαιδα μὲ τοὺς μπόγους τους. Ἐμᾶς δὲν μᾶς ἐγγυήθηκε κανένας. Ὁ πατέρας δὲν εἶχε γνωστοὺς στὴν Κύπρο, παρ' ὄλο πὸν ἐμπορευόταν καὶ μὲ τὴ Μερσίνα. Καὶ τότε ἡ Μερσίνα καὶ τ' Ἄνεμουρι εἶχε πολλοὺς Κυπρίους. Πήραμε τὰ μάτια μας καὶ συνεχίσαμε τὸ ταξεῖδι ὥσπου μᾶς τοποθετήσανε σ' ἓνα προσωρινὸ καταυλισμὸ στὸν Πειραιᾶ. Στὸν Πειραιᾶ σιγὰ-σιγὰ φτιάξαμε μιὰ ζωὴ. Δὲν πετύχαμε σὺν ἄλλοις ἀπ' τὰ μέρη μας. Τί νὰ σοῦ κάμῃ μιὰ ἀνήξεση μάνα, μὲ τρεῖς παιδιά, χωρὶς συγγενεῖς καὶ προστάτη; Μὰ τὰ βολέψαμε, παντρέψαμε τίς κόρες κι' ἐγὼ βρήκα μιὰ ὑποφερτὴ δουλειά. Μιά μέρα μακαρίστηκε ἡ μητέρα κι' ἀκούοντας τὴν προθανάτια συμβουλὴ τῆς παντρευτήκα μιὰ ἀπ' τὰ μέρη μας. Μὰ δὲν εἶχα τὴν τύχη νὰ στήσω ἓνα εὐτυχισμένον σπιτικό. Ἐνωρὶς ἢ βρωμὰ μπήκε στὴ ζωὴ μας...»

Ἅ Λαζαροῦς ἔκαμε μιὰ γκοριμάτσα ἀποτροπιασμοῦ. Μπροστὰ του ξετυλίχθηκε ἡ παλιὰ σιγνή τῆς πρώτης νιότης.

«Ἅ ἀμαξᾶς πὸν τοὺς κουβαλοῦσε μακρὰ ἀπ' τὸ Ἰκόνιο, λοξοκοιτοῦσε τὴν παραδουλεύτρα μας. Ἦταν μιὰ κοπέλλα ἀφράτη μὲ κόκκινα μάγουλα καὶ προκλητικὲς καμπύλες. Καὶ μιὰ στιγμή ὁ ἀμαξᾶς σταμάτησε. Τὸ πρόσωπό του ἀγρίεψε ἀπ' τὴν ἔξαψη.

—Ἐλα μαζί μου ἐοῦ, λέει στὴν παραδουλεύτρα. Ἐκεῖ στὸ σῦδενδρο.

—Τί πᾶς νὰ κάμῃς, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ; εἶπε ἡ μάνα.

—Τὰ μασταρδέλια σου ἐσὺ νὰ κοιτάς.

Ἡ παραδουλεύτρα σφίχτηκε κοντὰ στὴ μάνα. Ὁ ἀμαξᾶς τὴν τράβηξε μὲ βία. Καὶ σέφνοντάς τὴν πήγαινε κατὰ τὸ σύδεντρο. Μιά στιγμὴ φώναξε ἡ παραδουλεύτρα. Δὲν κρατήθηκα. Ἄρπαξα ἓνα ξύλο ἀπ' τ' ἀμάξι γιὰ νὰ τρέξω πρὸς τὸ σύδεντρο. Ἡ μάνα μου μούδωσέ ἓνα δυνατὸ μπάτσο λέγοντάς μου:

—Στὴ θέση σου. Θέλεις νὰ μᾶς σκοτώσῃ ὄλους;

Τούτος ὁ μπάτσος μού σκοτώσε γιὰ πάντα τὸ φιλότιμό μου. Γιατὶ μιὰ μέρα πού τσάκωσα τὴ γυναίκα μου νὰ τὰ ζαχαρώνῃ μὲ ἄλλο, ἔνοιωσα τὴν κάρα τοῦ παλιοῦ μπάτσου στὸ μάγουλό μου καὶ σιώπησα. Κι' ἀπὸ τότε τὸ σπατικό μου γέμισε βρωμιά.

Κι' ἤεθανε οἱ Γερμανοὶ. Ἡ φτώχεια μᾶστιζε τὴ γειτονιά καὶ τὸ σπατικό τοῦ Λαζαρή. Μὰ μονάχα λίγο καιρὸ, γιατί ἡ γαλιάντρα ἡ γυναίκα του τᾶρησε μ' ἓνα μαυραγορίτη, πού τοὺς προμήθευε τὸ καθετί. Τὸ δακτυλοδείχνανε στὴ γειτονιά τὸ Λαζαρή καὶ τὸν πειράζανε στὸν καφενέ. Μὰ πού ν' ἀντιδράσῃ; Ἐπαιρνε τὰ ράκη του κι' ἀναχωροῦσε γιὰ τὸ σπῖτι ὅταν τὸ παραξηλώνανε στὸ πείραγμα. Καμμιά φορὰ δάκρυζε στὸ δρόμο, ἀλλὰ συχνὰ ἀναλογιζόταν ἂν εἶναι ἀπὸ ντροπὴ ἢ ἀπὸ τὴ ρωπὴ τοῦ κρῦου ἀγέρα.

Μιὰ μέρα ὁ λεγάμενος τῆς γυναίκας του τοῦ πρότεινε νὰ τὸν στείλῃ μὲ τὴν κορβούλα του στὴ Μέση Ἀνατολή. Ἄργότερα θαρχόταν κι' ἡ γυναίκα του. Πρώτη φορὰ ὁ Λαζαρῆς πῆγε νὰ σηκώσῃ παρόσθημα. Μιά ἄγρια ὄμως ματιὰ τῆς γυναίκας του τὸν ἔκαμε νὰ σκύψῃ καὶ νὰ δεχτῆ τὴν πρόταση. Στὸ κάτω-κάτω τοῦτο ἦταν μιὰ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴ ντροπὴ πού βλέπανε τὰ μάτια του, καὶ μιὰ σωτηρία γιὰ τὸ κοριτσάκι του. Καὶ μιὰ νύχτα τὸν φορτώσανε καὶ τὸν στείλανε πρὸς τὴς Μικρασιατικὰς ἀκτές.

Μετὰ τὴν περιπλάνηση, ἀνοίξε καὶ λιγάκι ὁ καιρὸς στὴν Κύπρο. Οἱ κυπριῶτες ἀδερφοὶ τοὺς δεχτήκανε μὲ ἀνοιχτὰς ἀγκάλες, τοὺς περιποιηθήκανε — δὲ μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ τὸ ἀρνηθῆ κι' ὁ πῶ δύστροπος ἀκόμα. Κι' ἔδωσε ὁ Θεὸς σὲ τοῦτο τὸ νέο τόπο, τὴν τρίτη του πατρίδα, νὰ φτιάξῃ μιὰ δουλειὰ καὶ νὰ πᾶν λιγάκι μπροστά, ὅσο μπορεῖ νὰ πᾶν ἓνας πρόσφυγας χωρὶς νὰ ξέσῃ τέχνη ἢ ἐπιστήμη. Γιὰ τὴν γυναίκα του εἶχε μιὰ πληροφορία πὼς βομβαρδίστηκε τὸ καράβι πού τὴν κουβαλοῦσε ἀπὸ γερμανικὰ ἀεροπλάνα. «Ὁ Θεὸς νὰ τὴν συγχωρέσῃ» ψιθύρισε τότε ὁ Λαζαρῆς κι' εἶπε νὰ μὴ γυρίσῃ πὰ τὰ μάτια του πίσω.

Πὼς μεγάλωσε ἡ κόρη καὶ πὼς παντρεύτηκε — καλὰ ἢ μέτρια — καὶ πὼς στήσανε σπατικό σὲ τοῦτο τὸ χωριὸ μὲ τὸ μικτὸ πληθυσμὸ — Τοῦρκοι, Ρωμοὶ — ἦταν μιὰ ἄλλη ἱστορία μὲ λίγα σκοτεινὰ σημεῖα. Τοῦτο τὸ χτεσινὸ παρελθὸν δὲν τὸν πολυσκότιζε. Προχώρησε πὰ στὰ χρόνια καὶ δὲ μπορούσε νὰ σταματᾷ πολλὴ ὥρα στὰ χτεσινὰ. Ὁ νοῦς του δέθηκε πολὺ μὲ τὰ πολὺ παλιά.

Ὁ Λαζαρῆς κούνησε πάλι τὸ κεφάλι. Καὶ περίμενε...

Μιά στιγμὴ ἤρθε πὰ τὸ μήνυμα. Κι' ἔλεγε τὸ μήνυμα πὼς μόλις νυχτώσῃ θὰ φύγουνε ὄλοι οἱ Ρωμοὶ ἀπ' τὸ χωριὸ, γιατί αὔριο τὶς προαῖνὲς ὥρες θὰ βομβαρδιστῆ ἀπ' τὰ τούρκικα ἀεροπλάνα.

Ὁ Λαζαρῆς ἄκουσε τὸ μήνυμα χωρὶς νὰ ἀντιδράσῃ. Κοίταξε μονάχα ἓνα γέρο τὴν κόρη του καὶ τὰ ἔξη ἀνήλικα ἀγγονάκια, τὸ Λαζαρή τοῦ τὸν πρωτογυιὸ τῆς κόρης του, πού τᾶχε καὶ ξεχωριστὴ ἀδυναμία μὰ κι' εἶχε τ' ὄνομά του. Ρούφηξε τὴ μύτη του, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μὴ φανῆ τὸ δάκρυ του. Ὅστερα βγῆκε στὴν αὐλή.

Σὲ λίγο ἀκούστηκε ἓνα σκάσιμο. Κομένο κι' ἀδύνατο σκάσιμο, ἀκριβῶς σὰν τὸ ἀδύναμο βάδισμα τοῦ γέρο Λαζαρή. Ἡ κόρη σταμάτησε ν' ἀκούσῃ. Ὅστερα σὰν κάποια ἰδέα νὰ τῆς μπῆκε στὸ κεφάλι ὀρθώθηκε προμαγμένη καὶ πετάχτηκε ἔξω, κι' ὅς εἶχε γυρίσει ὁ καιρὸς σ' ἓνα τσονχερὸ κρῦο.

—Τί κάνεις πατέρα; τοῦ φωνάζει.

—Τὴ δουλειὰ σου ἐσύ. Τ' ἀκούς; τῆς ἀπαντᾷ.

—Πατέρα, τί σκάβεις, γιατί σκάβεις; τὸν ξαναρωτᾷ καὶ τὸν πλησιάζει.

—Σκάβω, ἔ; Σκάβω. Γιατὶ νὰ μὴ σκάβω τὴν αὐλὴ τῆς κόρης μου; Ρωμείκη γῆ δὲν

είναι; "Ε; Δική μου γῆ, λοιπόν. Γιατί νά μή σκάβω; "Ε; συνέχισε ὁ Λαζαροῦ, ρουφῶν-
τας τή μύτη του.

—Πατέρα, σέ λίγο θά νυχτώσῃ καί πρέπει νά πάροουμε τὰ μωρά καί νά φύγομε. Κι' ἐσὺ σκάβεις;

—'Εγὼ δὲν τὸ κουνάω ἀπὸ τὸ χωριό, τῆς ἀπαντᾶ μὲ σταθερὸ τόνο. Δὲν ἀντέχω πιά ἄλλη προσφυγιά. Θὰ σκάψω ἓνα λάκκο. Θὰ καθήσω ἐδῶ μὲ τὸ δίκανο τοῦ ἄντρα σου. Καί θὰ ἀντιπυλαίψω μὲ τοὺς ἀντίχειστούς. "Ωσπου νά με βρῆ τὸ βόλι. Τότε θὰ γύρω μὲς τὸ λάκκο, ποὺ θάνα ὁ τάφος μου. "Όταν γυρίσετε μὲ τὸ καλό, σκεπάστε μου τὸ κουφάρι μὲ τὸ χῶμα ἐδῶ γύρω. Αἰρετικὰ πράγματα, μὰ ἔτσι τὸ θέλω. Δὲ φεύγω.

'Η κόρη τὸν τράβηξε ἀπ' τὸ ἀδύναμο χέρι. Κοκκίνησε κι' ὄλας τὸ πρόσωπό της ἐπὶ τ' ἀναπάντεχο. Τὰ μωρά βγήκανε στὴ πόρτα καί τσιρίζανε.

—Πᾶμε, πατέρα... λυπήσου με. Κράτησε τὰ μωρά. Νυχτώνει.

—Δὲν τὸ κουνάω ἀπὸ τὸ δικό μας χῶμα. "Ε;

Κτυπήσανε τὴν ξώπορτα. Οἱ γειτόνισσες τὴ φωνάξανε πὼς πρέπει νά ξεκινήσουν. "Ἡρ-
θαν αὐτοκίνητα τοῦ στρατοῦ νά τοὺς κουβαλήσουνε. "Όσοι προφτάσουν. Οἱ ἄλλοι θάπρεπε
νά φύγουν μὲ τὰ πόδια.

'Η κόρη κοιτοῦσε νά πείσῃ τὸ γέρο Λαζαροῦ. 'Αλλὰ τοῦτος καρφώθηκε σὰν τὸ δεντρό.
"Ἡρθενε κοντὰ κι' οἱ πιτσιρίκοι καί τὸν τραβοῦσανε ἀπ' τὸ παντελόνι. 'Αδύνατο νά ξεκολ-
λήσῃ ἀπ' τὸ χῶμα. "Ωσπου ἡ κόρη ἀπελπίστηκε καί τὸν παράτησε. Μάζεψε τὰ μωρά της
καί βγήκε στὸ δρόμο. "Ἐξῆ μωρά καί ποῦ νά μπορέσῃ νά τὰ πάη; Κοίταξε ἐδῶ, κοίταξε
ἐκεῖ. Κανένα πλάσμα νά τὴ βοηθήσῃ. Κι' ἔμπηξε τότε μὲς τὸν ἑσπερινὸ στριγγιὰ φωνή.

—Χωριανοί, τὰ μωρά μου.

Μιά παγωνιά χύμηξε παντοῦ. Τὰ παράθυρα κι' οἱ πόρτες μείνανε κλειστά. 'Ο δρόμος
ἀκίνητοῦσε. Μόνο τὸ σκάψιμο τοῦ γέρο Λαζαροῦ ἀκουόταν ἀργά, δυσπνοιὰ σὰ νά λιποψυ-
χοῦσε σιγά - σιγά.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ε Π Ι Τ Υ Μ Β Ι Ο

Μνήμη Ἀνδρέα Γερούδη

'Ο ὕμνος γιὰ τὸ θάνατο στὴ δόξα τῆς Πατρίδας σοβαρὸς σὰν στήλη ἀπὸ μάρμαρο.
Τώρα ἀμίλητος μὲ μόνη συντροφιά τοὺς δυὸ ἀσφκτικὰ στενοὺς τοίχους τοῦ τάφου σου.
Θὰ ἠμποροῦσες κάπου νά σεριανίζης ξένοιαστος τὰ δεκαοκτώ σου χρόνια, τὰ πρωινὰ στὶς
ἀμμουδιές

τὰ δειλινὰ στ' ἀνήσυχα στενὰ τῆς Λευκωσίας.

Βέβαια δὲν ξανακούσθηκε ποτές ἥρωσ μὲς τὰ δικά σου μέτρα :

Χλωμὸς σὰν σύννεφο στὴ δύση τ' ἀπογοίματα, μικρὸς γιὰ βώλους στὶς αὐλές
στὴ λύπη βυθισμένος σὰν κορίτσι.

Κι ἦσαν ἀλήθεια πολὺ νέος γιὰ τὸ θάνατο.

Τὸ βράδυ θὰ ξεσηκώνεσαι ἀπ' τὸν τάφο σου.

Θὰ παίρνης βόλτα τοὺς σταυρούς. Θὰ περπατᾶς ὀλόμονος. Στὰ μάτια σου
τῆς γῆς οἱ λυπημένοι θὰ πορεύονται. Στὰ χέρια σου τοῦ κόσμου οἱ ἀσυμβίβαστοι.

Τὸ γέλιο σου, παράμερα ἀφημένο, θὰ σμίγῃ μὲ τὸν τρόμο σου.

"Όλη τὴ νύκτα θὰ σωπαίνης. Θὰ ἔχῃς τὸ στήθος ξάνοικτο στὴν ἀγωνία τῶν γονιῶν,
τῆς ἀδελφῆς, τοῦ κοριτσιοῦ σου. Θὰ μεθύσκης μὲ τὸ ἰδανικὸ τῆς γῆς τοῦ τόπου σου

ποῦ μὲ τὸν πόλεμο σοῦ φανερώθηκε πρώτη φορά. Στὸ πόστο σου στητὸς

μὲ τὶς πληγές τοῦ στήθους σου σὰν ἀναμένα κάρβουνα

Στὸ μεταξὺ πάνω ἀπὸ τὸ νηαὶ τῆς ἀγαπούλας Κύπρος πορφυρὸς ὁ γήλιος θὰ πορεύεται
τὴ βία ἀπὸ τοῦ προσώπου της ξεφακίζοντας.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΝΑΓΗ - ΤΣΟΥΛΛΗ

Ο ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΙΑΚΟΥ

(ραδιοφωνική δόμλια)

Πιστεύω πώς τὸ διήγημα εἶναι ἓνα εἶδος πού δέχεται στό κλίμα του πολλήν ποικιλία. Ἰδιαίτερα μέ τὸ «λυρικό διήγημα» εἰσχώρησε τόσο πολὺ τὸ λυρικό στοιχείο στό πεζογραφικό αὐτό εἶδος τῆς γρήγορης στιγμῆς, αὐτῆς τῆς διαγραφῆς σημείων καί καταστάσεων παρὰ τῆς περιγραφῆς ἐξαντλητικά, κ' ἔτσι ἔχουν εὐθυνθῆ τὰ ὄριά του καταπληκτικά. Ἐνῶ ἡ ποίηση δυσκολεύεται στή χρήση τῆς πεζολογίας καί τῆς καθημερινότητος, καί χρειάζεται μεγάλο ταλέντο γιά νά μὴ ξεπέσει ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς, τὸ διήγημα ἀντιθέτως εὐκόλα μπορεῖ νά κινηθῆ σὲ ἀλλότριους χώρους μ' ἐλάχιστο κίνδυνο νά πέσει σὲ κακοτοπιές.

Πολλοὶ θεωροῦν ἐπίδοση τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου τὸ διήγημα παρὰ τὴν ποίηση. Κάποιοι μάλιστα φτάσανε στό σημεῖο νά ὑποστηρίζουν πὼς χαρακτηριστικό τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας εἶναι τὸ διήγημα παρὰ ὁποιοδήποτε ἄλλο λογοτεχνικὸν εἶδος. Δὲν τολμῶ νά σταθῶ σὲ ἀθάρατους δογματισμούς. Ὡστόσο βλέπω κάποια ἐπίδοση στό διήγημα. Ἴσως οἱ συλλογές διηγημάτων νά μὴ συμφέρουν ἐμπορικά, γι' αὐτὸ συνήθως κυκλοφοροῦν οἱ συγγραφεῖς μιά ἐπιλογή ἀπὸ πολὺ ἔργο διασπαρμένο στὸν ἡμερήσιο καί περιοδικὸ τύπο. Βέβαια κ' ἡ ποιητικὴ συλλογὴ δὲν ἔχει ζήτηση ἀλλὰ τουλάχιστον στοιχίζει λιγώτερο ἢ ἐκτύπωσή τῆς.

Ὁ Δημήτρης Γιάκος ἀναμφισβήτητα ἔχει πεζογραφικὴ πέννα. Γνωρίζει τὰ διάφορα γένηματα καί τοὺς διάφορους — ἰσμούς, ἀφοῦ ἀσχολήθηκε μὲ τὴ μελέτη τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου καί καταστάθηκε στὸν τύπο τοῦ δοκιμίου μὲ προβλήματα καί λεπτομέρειες τῆς λογοτεχνίας. Κι' ὅμως ἀκολουθεῖ τὸ γνωστὸ κλασσικὸν τύπο τοῦ διηγήματος, ἔστω κ' ἂν χάπου-κάπου δοκιμάζει κάποια καινούργια κύματα κ' αὐτὸ ἴσως ἀπὸ ἀνάγκη. Μερικὲς φορές κοιτάζει νά διασπάσῃ τὴν κλασσικὴ ἐξέλιξη τῆς ὑπόθεσης γιά νά διεγείρῃ τὴν περιέργεια ἢ γιὰ τὴν νομίζει πὼς ἔτσι δίνει μιά νέα βαρύτητα. Δὲν εἶναι δηλαδή ἡ διάσπαση αὐτῆ ἐσωτερικῆς ἐπιταγῆς, πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀποδοχὴ τῶν νέων ρευμάτων τῆς πεζογραφίας, οὔτε εἶναι πάλιν διάθεση γιά ἐλλειπτικότητα.

Τὰ θέματα τῶν διηγημάτων τοῦ Δημήτρη Γιάκου παίρνονται ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν χῶρο. Δυὸ-τρία στὸν τύπο τοῦ ἱστορικοῦ μᾶλλον διηγήματος ἀποπνεύουν πρόθεση ἢ δοκιμὴ γιά ἐπέκταση πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν χῶρο, καί συχνὰ βλέπεις προβολὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πρὸς τὰ ἔξω παρὰ ἐγκατάλειψη τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Ἱστορίες τῶν βυζαντινῶν χρόνων, πού δείχνουν μιά τάση τοῦ συγγραφέα πρὸς τὸ ἱστορικὸ διήγημα, κάτι περιστατικά τοῦ πολέμου καί τῆς κατοχῆς μὲ τύπους μὴ ἑλληνικούς, πού στό βάθος ἑλληνικά σκέφτονται καί πράττουν, ἀνέκδοτα πού πλαταίνουν σὲ ἱστορίες καί χωροῦν μέσα τους ἰδέες καί ἀπόψεις, παρμένα ἰδίως ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν περιοχὴ, ἀπὸ τὴν φτωχογειτονίαν τῆς κ' ἀπὸ τοὺς ἀπλοὺς καί δυστυχισμένους ἀνθρώπους τῶν. Κάπου κάπου κάποιος μῦθος μὲ συμβολικότητα. Ἀλλὰ σὲ ὅλες αὐτὰς τὴν ὑπόθεσιν δὲν συναντᾷς ἔντονο σημεῖο καί σὲ πρῶτο πλάνο τὴν τραγικότητα. Νομίζεις πὼς ὁ συγγραφέας δὲ θέλει νά σὲ συνταράξῃ, ἀλλὰ νά σοῦ δημιουργήσῃ μιά ἡρεμὴ κ' ἀπὸ ψηλά θεωρημένη κατάσταση, νά σκεφθῆς πάνω σὲ γεγονότα καί πράγματα, μακριὰ ἀπὸ τὴν προκατάληψη πού σοῦ πλάθει ὁ συνταρακτικὸς συναισθηματισμὸς.

Τὸ ὕφος τοῦ Δημήτρη Γιάκου στὰ πιδ παλιά του πεζογραφήματα ἦταν μᾶλλον λιτό, προσεκτικὸ, χωρὶς πολλὰ ποικίλματα, χωρὶς τὸ περιττό. Στὰ νεώτερά του ὅμως παρουσιάζεται μιά τάση κομψότητος καί ἀνάμιξη στοιχείων ἀπὸ βιβλία (ρητά, ἐκκλησιαστικά χωρία καί τὰ ὅμοια), πού πολλὰς φορές ἐνῶ τείνουν νά δημιουργήσουν κατάλληλη ἀτμόσφαιρα σὲ εὐχρηστὸν σὲ ἄλλες περιοχὰς καί σὲ διασποῦν, Ἀκριβῶς τὸ ὕφος αὐτό, τὸ κομψὸ μὲ τὴν παρεμβολὴ ἀπανωτῶν στοιχείων ἀπὸ τὰ βιβλία, γεμᾶτο λόγιες φράσεις, ὁ συγγραφέας τὸ χρησιμοποιοῖ πολὺ στὰ δοκίμια καί τὴν μελέτην του. Σ' αὐτὸ τὸ εἶδος νομίζουμε πὼς πέτυχε πολὺ ὁ Γιάκος καί χωρὶς νά τὸ θέλῃ μεταφέρει ἓνα συγγενικὸ ὕφος καί στό διήγημα. Ἀλλὰ αὐτὰ

τά δυο είδη του πεζού λόγου απαιτούν διάφορα μέσα για να έχουν ανάλογη ανταπόκριση στον αναγνώστη.

Ἡ φιλοσοφία ζωῆς, πού φανερά ξεχωρίζει μες τὸ λόγο τοῦ Γιάνκου, εἶναι ἡ συμπόνια πρὸς τὸν συνάνθρωπο. Συμπονεῖ τὸν καθημερινὸν ἄνθρωπο μέσα στὰ συνήθη περιστατικὰ τῆς ζωῆς του, τὰ καθημερινά, τὰ βιοτικά. Δὲν κοιτάζει νὰ δεῖξῃ τὴ «φιλανθρωπία» του τὴν ὥρα τῶν δραματικῶν στιγμῶν καὶ καταστάσεων, πού ἀποκαλύπτει ἀπὸ τὴ ζωὴ ἐνὸς συνανθρώπου του. Δικαίωμα τοῦ συγγραφέα βέβαια, νὰ διαλέγῃ τὸν τρόπο του γιὰ νὰ μᾶς ὑποβάλῃ τὴν ἄποψή του πάνω στὰ καιρία θέματα τῆς ζωῆς. Ἄλλος τὸ κατορθώνει με τὸ δραματικὸ κορμόφωμα, πού μᾶς ξινῶν τὸ «ἔλεος». Ἄλλος τὴ δίνει με τὶς ἐλλειπτικότητες ἢ με τὰ λυρικά στοιχεία. Ἄλλος μὲ μὴ ἥσυχη, ἀλλὰ σαφῆ περιγραφή, πού ἀπλῶς εἰσάγει στὸ φλέγον θέμα. Ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο του, ἀρκεῖ νὰ καταλήγῃ σὲ ἀποτελεσμα, νὰ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ τὸν παρακολουθήσουμε, νὰ γίνουμε κοινωνοὶ τοῦ λόγου του.

Ὁ Δημήτρης Γιάνκος γεννήθηκε στὸ Ἀργεῖο τὸ 1914. Ἐνωρὶς ἀσχολήθηκε με τὰ γράμματα κ' ἔχει δημοσιέψει διηγήματα καὶ πολλὰ δοκίμια. Στὸν ἀφηγηματικὸ λόγο ἔχει δώσει σὲ βιβλίο τὰ ἑξῆς: «Στὴν καινούργια μας γειτονιά» (1944) συλλογὴ διηγημάτων, «Κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Θεοῦ» (1950) ἕνα μυθιστόρημα, πού κυριαρχεῖ ἀπ' τὸ αἶσθημα καὶ γραμμὴν λιτὰ, ὁμαλά, με δεσπόζοντες τέσσερις - πέντε τύπους σαφέστατα διαγραμμένους, «Ὁ πρῶτος νεκρὸς» καὶ ἄλλα διηγήματα (1953), ὅπου περιλαμβάνεται τὸ πολὺ καλὸ καὶ χαρακτηριστικὸ τοῦ διήγημα «Ὁ πρῶτος νεκρὸς». Τὸ διήγημα αὐτὸ σχολίασε ἐπαινετικά ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπιτροπὴ γιὰ τὸν Παγκόσμιον Διαγωνισμὸν Διηγήματος τοῦ 1950. Καὶ «Ὁ δρόμος τῆς χαραυγῆς» (1963), συλλογὴ διηγημάτων. Σ' αὐτὴ περιλαμβάνεται καὶ τὸ ὁμώνυμο διήγημα «Ὁ δρόμος τῆς χαραυγῆς», ὅπου χαρακτηριστικὰ συγκροτοῦνται πολλὰ συναισθήματα σ' ἕνα πολὺ σύντομο χρονικὸ διάστημα με πολὺ ἀπλά περιστατικά.

* * *

Γνώρισα τὸ Γιάνκο σὲ μιὰ καλοκαιρινὴ πασαρεπιδιμία μου στὴν Ἀθήνα. Εἶχα ἀλληλογραφία ἀπὸ πῶς μπροστά κ' ἀνταλλαγές ἀπόψεων εὐλικρινεῖς. Στὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος» συνεργαστήκαμε κ' ἡ συνεργασία του ἐκτιμήθηκε ἀπὸ ὅλους.

Κεῖνο τὸ βραδάκι τῆς ἀνάστατης αὐγουστιάτικης Ἀθήνας κουβεντιάσαμε στὸ μπαζόνι τοῦ ξενοδοχείου. Θέλησα περισσότερο νὰ ἐκμαιέσω τὶς σκέψεις του πάνω στὸ ἴδιο του τὸ ἔργο, χωρὶς νάχο προθέσει γιὰ μιὰ δημοσιογραφικὴ συνέντευξη. Στόχος μου ἦταν νὰ «τὸν μάθω» περισσότερο καὶ μέσα ἀπ' τὸν δικὸ του προφορικὸ, ἐξομολογητικὸ βέβαια, λόγο. Καὶ νομίζω πὼς πολλὰ κατόρθωσα ὅπ' ὅ,τι διακρίνω τώρα πού μεταφέρω ἐδῶ τὴν ἐντύπωσή μου.

Μοῦ ἑομολογήθηκε πὼς ἀποκήρυξε ἀρετὰ γράμματα, τόσο μελετήματα, ὅσο καὶ διηγήματα. Ἄλλὰ νοιώθει πὼς αὐτὰ τὰ ἀποκηρυγμένα προπαρασκευάσανε τὰ τυχερά. Ξεχωρίζει τὸ διήγημά του «Ὁ πρῶτος νεκρὸς», ἀπ' τὴν ὁμώνυμη συλλογὴ του. Τὸ διήγημα αὐτὸ ἐκτιμήθηκε καὶ μεταφράστηκε σὲ ξένες γλώσσες. Ξεχωρίζει ἐπίσης τὸ διήγημά του «Ὁ δρόμος τῆς Χαραυγῆς», ἀπ' τὴν ὁμώνυμή του συλλογὴ.

—Κι' ἡ κατευθυντήριά σας γραμμὴ; τὸ ρωτῶ διακόπτοντάς τον.

—Ἡ κατευθυντήρια γραμμὴ τῆς δικῆς μου διηγηματογραφίας εἶναι ἡ ρεαλιστικὴ ἀπεικόνιση τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς. Ἄλλὰ ὄχι φωτογραφία. Γι' αὐτὸ κοιτάζω νὰ ἐπεκτείνω τὰ σόνορα τοῦ διηγήματος μου σ' ἕνα ἄραμα ἀνθρωπιᾶς καὶ πνευματικότητας.

Ἐκεῖνο πού ἰδιαίτερα μ' ἐνδιέφερε στὴν πρώτη μας αὐτὴ συνάντηση ἦταν ἡ γνώμη του γιὰ τὴ σημασία γενικά τοῦ διηγήματος μέσα στὸ νεοελληνικὸ χῶρο. Εἶχα κάπου διαβάσει πὼς πολλοὶ θεωροῦσαν τὸ διήγημα περισσότερο ἀντιπροσωπευτικὸ εἶδος λογοτεχνικῆς ἔκφρασης ἀνάμεσα στὸ νεοελληνικὸ πνευματικὸ κόσμο παρὰ τὸ ποίημα. Θὰ μπορούσα μέσα ἀπὸ τὴν ἀπάντησή του νὰ δῶ καὶ τὴ δικὴ του στάση, κ' ἴσως τὸ στόχο καὶ τὸν τρόπο ἐργασίας του.

Μοῦ ἀπαντᾶ:

—Τί ἄλλο ἐκφράζει ὁ νεοέλληνας μέσα στό διήγημα; Τόν ἑαυτό του καί συγχρόνως ὅλα. Γιατί ὁ ἑαυτός δέν εἶναι μόνο ὁ ἑαυτός του. Στό βάθος εἶναι μιᾶ σύνθεση ἀπό ἀνερευνήτους ἢ δυσερευνήτους παράγοντες πού ἀνήκουν στήν κοινωνική, οἰκονομική καί οἰκογενειακή του κατάσταση, στή μόρφωσή του, στή βιοθεωρία του κλπ.

Μέ ἄλλα λόγια ὅταν μιλάμε, δέ διατυπώνουμε ἀπλῶς τὸ στενὸ μας ἑαυτό ἀλλὰ πολλὰ πού ἀνήκουν σὲ πολλοὺς ἄλλους ἑαυτούς.

Συνεχίσαμε ὡς ἀργά τὴ θεομὴ συνομιλία σ' ἓνα ἐπίπεδο καθαρὰ πνευματικό, χωρὶς μικρόφυχα σχόλια γιὰ πρόσωπα καί πράγματα, ἔστω κι' ἂν ἦταν ἀνήσυχη ἢ γύρω μας κατάσταση. Κι' ὁμολογῶ πῶς χάφηκα τὴ συνάντηση. Πάντοτε ὁ ζωντανὸς διάλογος σοῦ συμπληρώνει τὴν ἐντύπωσή σου γιὰ ἓνα ἄτομο τοῦ πνεύματος, σοῦ λύει κάποιες ἀπορίες, σοῦ ἀποκαλύπτει κάποιες καινούργιες πτυχές, χρήσιμες γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ ἔργου του. Πρόσεξα πῶς ἔριχνε μεγάλο βάρος στὰ βιβλία δοκιμίων καί μελετημάτων του. Τὰ ξεχώρισα κι' ὅλας κι' ἐγώ. Φαίνεται πῶς κατὰ τὰ λίγα τελευταῖα χρόνια παρατηρεῖται ἓνα εἶδος ἄνθισης τοῦ δοκιμίου, τόσο ποιοτικά ὅσο καί ποσοτικά. Μήπως τὸ γεγονός αὐτὸ ἐπιρεάζει τὶς κρίσεις καί τὶς προτιμήσεις μας; Δέν ξέρω. Πάντως ἐκτιμῶ πολὺ τὸ δοκιμογραφικὸ ἔργο τοῦ Γιάκου.

Θάπρεπε νὰ ἐπισημάνω τὸ παιδικὸ πεζογραφικὸ ἔργο τοῦ Γιάκου, πού εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα στὸ εἶδος του. Εἰδικὰ θὰ πρέπει νὰ τονίσω πῶς σ' ἓνα ἀπὸ τὰ παιδικὰ του, πού σχετίζεται μὲ τὸ Διγενῆ Ἀκρίτα, χρησιμοποίησε τὴν κυπριακὴ παράδοση τιμώντας ἔτσι τὴν Κύπρο.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΝΗΣΙ ΜΟΥ,

Ἀπανωτοὶ σοῦ μελετᾶνε τὸ χαμὸ,
ξένοι μαθὲς αὐτοί, κι' ὄλο προφτάνει
ὄ,π κι' ἀνάκουστο, πού λές, δίχως παμό,
δίνει καί παίρνει πιά τὸ λυσομάνι...

Ζυγιάζοντας τρανὰ τὸ καθετί σου
— τὴ φύτρα τάχα ποιὸς ἀλημονῶ —
παλεύεις, σὰν καὶ πρὶν, καλοθυμήσου,
κι' ἡ θέρημ τῶρα τρεῖδ πλη... Ξανά —

Περήφανα κι' ὀρθώνεις τὸ κορμί,
στὴν ὅποια φαρμακίλα τοῦ φουστάτου,
πασκίζοντας, τὸ χνάρι, μὴ καὶ μὴ,
τὸ ἀνίερο, ζυγῶσει πιά δῶ κάτου...

Ἀρματωσιά, τὸ ἀστήθι ζωντανό,
ξέρει γιὰ θερμαγκάλη μόνο ἐκείνη,
τῆς Μάνας, πού, χρυσόνειρο τρανό,
μιὰ ζήση, δῶ καὶ μπρός, θὰ γίνει...

Γροικιέται, μὲς τὰ τρεῖσθαθα φολιάζει
προγονική μιὰ κλήρα — καλὴ ὥρα —
βαλτή, γιὰ νάποσθεῖ κάθε μαράζι,
κι' ὀλοῦθε γαληνεύοντας τὴ μπόρα...

Σὰν ἄλλο, πὸ κι' ὠραῖο, τί νὰ στέκει;
Νησί μου, τί καὶ βιδς — ἀναλογίσου —
κορῶνα τρισπεντάμορφη πού πλέκει
γιὰ τὴν κορφὴ σου.

ΑΓΗΣ ΒΟΡΕΑΔΗΣ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΘΕΣΗ ΜΑΣ: Η «ΕΛΛΑΔΑ»

Ήσφαλώς δέν εἶναι φτηνή πολιτική τή ἐθνικά θέματα. Καί τὸ «Κυπριακὸ» ἀπ' ὀποιαδήποτε γωνία τὸ κοιτάξης εἶναι ἐθνικὸ θέμα. Ἄν τώρα πίσω ἀπὸ αὐτὸ κινουῦνται καί ρεύματα μὲ πολιτικὰ ἐλατήρια φτηνῆς πολιτικῆς ἢ εὐρύτερα κοινωνικῆς δέν πρέπει νὰ ἐξετάζονται αὐτὰ σὲ πρῶτο ἐπίπεδο. Ἡ ἐθνικὴ πλευρὰ πρωτεύει.

Ἐνα λογοτεχνικὸ περιοδικὸ δίνει σημασία σὸν πνευματικὸν ἀντίκτυπο, πού ἔχει μιὰ ἐθνικὴ κίνηση. Καί τὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος» κινήθηκε ἀνοιχτόκαρδα, ἀλλὰ καί μὲ λογιισμό, μὲς τίς ποικίλες ταλαντεύσεις τοῦ ἐθνικοῦ θέματος «Κύπρος», μὲ ὀδηγὸ σημεῖο πάντοτε τὴν («Ἐνωση μὲ τὴν Ἑλλάδα»). Δέν λιποψύχησε, μήτε ἔχασε τὴν πίστη του πρὸς τίς ἀρχές του, πού εἶναι ἰδεολογικὲς ἀρχές χρόνων καί πολλῶν κυπριακῶν γενεῶν. Δέν θ' ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ — προπαντὸς πνευματικὸ — αἷμα τῶν πατέρων μας. Τὰ πολιτικὰ γεγονότα κι' οἱ διπλωματικοὶ ἐλιγμοί, τὰ πρόχειρα συμφέροντα τῆς ὀλότητος καί τὰ ὑποχθόνια ρεύματα τῶν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν δέν θὰ ἐμπρεράσουν τὸ ἦθος τῆς συνταξῆς του. Ἄσφαλώς δέν θὰ κατεβούνε οἱ σελίδες του στὰ πεζοδρομια γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: α) τὸ «πνεῦμα» δέν πρέπει νὰ γρονθοκοπιέται ἀπάνω στὴν ἀκαθαρσία τῶν πεζοδρομιῶν γιὰ νὰ λύσει τὰ προβλήματά του. β) οἱ πολιτικὲς ἐξάψεις κάτω ἀπὸ φοβηρισμοὺς καί παρεξηγήσεις ἢ προκλήσεις μὲ ὑπονοούμενα δέν ἀφήνουν ἐλευθερὴν τὴν κρίση γιὰ νὰ ζυγίσῃ τὰ πράγματα. συνεπῶς ὑπάρχει κίνδυνος ν' ἀδικήσῃ. γ) προτιμᾶται ἡ θέσις καί ἡ ἐμμονὴ στὴ θέσι, ἀντὶ οἱ παράλογες ἐπιθέσεις ἢ ἀρνήσεις, πού δέν πείθουν καί πολλὰ φορὲς προκαλοῦν θλάδες: διασπάσεις, ψυχρότητες, λιγότεμα ἐμπιστοσύνης, ἐξευτελισμοὺς.

Μπορεῖ ὠρισμένα γεγονότα κάτω ἀπὸ τὸ πρίσμα ἑνὸς ἐντόνου συναισθηματισμοῦ νὰ μᾶς φαίνονται ἀνεξήγητα ἢ ἀπογοητευτικά. Πολλὰ ὄνειρευόμαστε, χρόνια καρτερούσαμε κάποιες πραγματοποιήσεις. Ἐξωτερικὲς ἀνάγκες ἴσως νὰ μᾶς ὑποχρέωσαν νὰ κάσουμε κάποιες ὑποχωρήσεις ὡς παλινδρόμηση σ' ἕνα πιὸ παλιὸ ἢ ἀρχικὸ στάδιο. Εἶναι δυσάρεστα ὅλ' αὐτὰ. Ἄλλὰ ἡ θέσι μας παραμένει: ἡ «Ἑλλάδα».

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟ

Οἱ Ἕλληνες ἀζιωματικοὶ καί ὀπλίτες ἐδῶ στὴν Κύπρο ἔκαμαν τὸ καθῆκον τους. Καί μόνο ἡ παρουσία τους ἐδῶ ὅλ' αὐτὰ τὰ δύσκολα χρόνια ἀποτελοῦσε ἐγγύηση. Δέν ἔχει σημασία ἂν δέν χρησιμοποιηθήκανε γιὰ τὴ μεγάλη μάχη, πού πιθανὸν ν' ἀπελευθέρωνε τὴν Κύπρο ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς τούρκικους ἐκφοβισμοὺς καί θάδινε πιά τὴν τελικὴ λύση μὲ τὴν ἐνωματώσή μας στὸν ἑλληνικὸ κορμὸ.

Ἦρθε ἡ ὥρα τῆς ἀναχώρησής τους. Δέν ἐγκαταλείψανε τὴ θέσι τους. Ἡ διπλωματία θέλησε νὰ δώσι μιὰ ἄλλη πορεία στὸ κυπριακὸ ζήτημα. Αὐτοὶ ὀφείλου ν' ἀκολουθήσουν τὴ νέα γραμμὴ. Στὸ κάτω-κάτω αὐτὸ θὰ πῆ τακτικὸς στρατός: ν' ἀκούη πιστὰ στὶς ὀδηγίες τῆς ἀνώτατης ἀρχῆς του.

Ἐμεῖς τοὺς ἀποχαιρετοῦμε μὲ ἀδελφικά αἰσθήματα. Νοιώθουμε τίς βαθύτερες σκέψεις καί τὰ βαθύτερα αἰσθήματά τους. Τοὺς εὐχαριστοῦμε γιὰ ὅ,τι τίμο κι' ἑλληνικὸ ὄνειρευόνταν γιὰ μᾶς.

Καί θὰ τοὺς καρτεροῦμε.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΗΜΑ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο ΚΥΠΡΙΟΣ,

ὁ Πρωτονοτάριος (1638—1653)

Κύπριος μοναχὸς, τοῦ ὁποίου ἀγνοοῦνται τὰ στοιχεῖα περὶ νεανικῆς ζωῆς ἢ περὶ σπουδῶν του. Εἶναι γνωστὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς λόγιος κληρικὸς, ὁ ὁποῖος συνεδέθη μετὰ τοῦ Ὁλλανδοῦ πρέσβους Cornelius Haga καί μετέφρασε δι' αὐτὸν τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ πρέσβυς τὸν συνέστησεν εἰς τὸν Οἰκουμεικὸν Πατριάρχην Κύριλλον Λούκαριν (1621—23, 1624—1632), ὁ ὁποῖος καί τοῦ ἔδωκε τὸ ἀξίωμα τοῦ Πρωτονοταρίου.

Ὅταν ὁμως ἀπέθανεν ὁ Λούκαρις καί συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Βέρραλας ἡ Σύνοδος ἣτις κατέδεικxε τὰς προτεσταντικὰς δοξασίας τοῦ Λούκαρι τὴν 2ην Σεπτεμβρίου 1638, ὁ Φίλιππος, ὅστις ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σύνοδον ὑπέγραψε τὰ πρακτικὰ ὡς «πρῶτον Πρωτονοτάριον», πού σημαίνει ὅτι ὁστος ἐπαύθη τοῦ ἀξιωματος ὑπὸ τῶν διαδόχων τοῦ Πατριάρχου.

Τὸ 1642 ὁ Φίλιππος ἀνέκτησε τὸ ἀξίωμά του καί ὡς Πρωτονοτάριος ἔλαβε μέρος καί ὑπέγραψε τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου ἣτις συνεκλήθη εἰς Ἱάσιον διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὡς καί ἡ προηγουμένη Σύνοδος.

Ὁ Φίλιππος ἐξέδωκε τὴν «Κατήχησιν» τοῦ Μολ-

δαυοῦ Μητροπολίτου Κιέθου Πέτρου τοῦ Μογίλα τοῦ 1643.

Περὶ σόστρον ὄμως γνωστὸς κατέστη ὁ Φίλιππος διὰ τὸ ἔργον τοῦ «Χρονικὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», τὸ ὁποῖον παραθέτει κατὰ σειρὰν τοὺς πατριαρχεύσαντας εἰς τὸν Οἰκουμηνικὸν Ἱερόν.

Ὁ Γ. Ζαθίρας εἰς τὸ ἔργον τοῦ «Νέα Ἑλλάς» (σελ. 543) γράφει τὰ ἀκόλουθα:

«ΦΙΛΙΠΠΟΣ Κύριος πρωτονοτάριος ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἐγραψε Χρονικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας: τούτεστι περὶ τῆς σειρᾶς τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχῶν: τοῦτο πρῶτος ἐξέδοτο Ἑλληνολαϊστὴ Νικόλαος Ἀθλαγκάρδος ἐν φρανκευέρα τῷ ἔτει 1679 εἰς 4 σὺν τῷ τοῦ Χριστοφόρου Ἀγγέλου περὶ καταστάσεως, δογμάτων καὶ ἐθίμων τῶν νῦν Ἑλλήνων.

Ἐστέρον ἐξεδόθη λατινιστὴ μόνον μετὰ τῶν ὑπομνημάτων Ἑρρίκου Ἰλαρίου Καθηγητοῦ τῆς Κελλερφελδ ἐν Λειψία τῷ 1687 εἰς ἡ', ἡ ὁποία ἐκδοσις καὶ παρ' ἡμῶν σώζεται. Ἐν αὐτῇ διηγείται ὁ Ἰλάριος τὴν μεγάλην ἐπιθυμίαν ὅπου εἶχε νὰ ἰδῇ τὸ Φίλιππου Χρονικὸν ὡς φιλέλλην ὅπου ἦν καὶ τὴν μεγάλην ζήτησιν ὅπου ἔκαμε δι' αὐτοῦ: ὄμως ὡς ἀπέκτησεν αὐτὸ καὶ ἀνέγνωσε δὲν εἶρε λέγει τοιοῦτον Φίλιππον ὅπου ἐφαντάζετο: ἐπειδὴ (λέγει) ὡς ἀνὴρ Ἑλληνα καὶ μάλοισα πρωτονοτάριος καὶ ἐμπειρος τῶν πατριαρχικῶν πραγμάτων ἔπρεπε νὰ συγγράψῃ περιστάτικῶς καὶ κατὰ πλάτος τὴν ἱστορίαν τῶν πατριαρχῶν καὶ μάλοισα ὅπου ἐπέγραψε τὸ σύγγραμμα Χρονικὸν τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Εἰμὴ μόνον σχεδὸν ἕνα γυμνὸν κατάλογον τῶν πατριαρχικῶν ὀνομάτων καὶ τοῦτον ἐν πολλοῖς ἐσφαλμένον: ὅθεν ἔστέρον αὐτὸς ὁ Ἰλάριος ἀνεπλήρωσεν τὰ ἐλλείποντα τοῦ Φίλιππου.

Ἐκ γ' δὲ ἐξεδόθη παρὰ Ἀνσέλμου τοῦ Βανδουρίου Ἑλληνολατινιστὴ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ αὐτοῦ αυτοκρατορίᾳ τόμ. α' σελ. 218 ἐν Παρίσις τῷ ἔτει 1711 εἰς φύλλον σὺν τῷ σώματι τῆς βυζαντινῆς. Ἴδε περὶ αὐτοῦ τὸν Φαθρίκον τόμ. 10 σελ. 543, τὸν Βλάχου Θεολογ. Βιβλιοθ.: τ. γ' σελ. 341».

Ὁ πλήρης Λατινικὸς τίτλος τοῦ ἔργου ὡς καταχωρεῖται εἰς τὴν Biblioth. Héllénique (17ος αἰ.) τόμ II, σελ. 443—4 τοῦ Emile Légrand ἔχει ὡς ἀκόλουθος:

PHILIPPI CYPRII, Magnae Ecclesiae Constantinopolitanae ante hos quadraginta annos Proto-notarii,

CHRONICON ECCLESIAE GRAECAE;

quod primus è Manuscripto Byzantino edidit, Latineque vertit Nicolaus Blancardus, juris ac Historiarum in famigeratissimâ Academiâ Franquevanâ Professor.

HENRICUS HILARIUS, Rect. ante ferale illud incindium, Scholae Cellerfeldensis, recentis; lapsus aliquot Philippi emendavit; Commentaria & Notas nomenclaturae Patriarcharum majoris lucis ergo, addidit; Historiamque Patriarchicam a captâ ab infidelibus urbe, Crusii plerumque vestigiis insistentis, pleniorum Paulo exhibuit, ut Lector harum rerum cupidus, quae facies Ecclesiae Christianae hactenus sub jugo turricio fuerit, ac etiamnum, sit, eo facilius congoscere queat & C.

Accessit in fine APPENDIX, in qua non minus grata quam utilis in gratiam Lectoris in medium producuntur, Historiae Patriarchicae inservientia, quae in ipsâ rei tractatione commodè proferri haud potuere.

Cui Apprendici Notitia quoque Episcopatum per Orientem, quae Imp. Andronicum Palaeologum Seniore autorem habet, est inserta.

LIPSIÆ & FRANCOFURTI, Sumpt. JOH. CHRISTIAN. WHOLFART, 1687."

Σημειώτεον ὅτι τὸ πρῶτον μέρος εἶχε δημοσιευθῆ, τὸ 1679 μὲ τὸ Ἐγχειρίδιον τοῦ Χριστοφόρου Ἀγγέλου περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σήμερον εὐρισκομένων Ἑλλήνων μὲ τὸν ἀκόλουθον τίτλον:

PHILIPPI CYPRII, Protonotarii Constaninopolitani, CHRONICON ECCLESIAE GRAECAE. NICOLAUS BLANCARDUS e manuscripto Byzantino primus vulgarit, & Latine reddidit. Accedit ejusdem cura CHRISTOPHORI ANGELI DE STATU HODIERNORUM Graecorum Enchiridion emendatum. Cum tralatione GEORGII FELAVII, FRANEQUERAE, EX officinâ JOHANNIS GYSELAER, Illustrium Frisiae ordinum & eorumdem Academiae Typographi ordinarii. MDC LXXIX.

(Légrand: (17) τ. Α' p. 139).

Τὸ ὄνομα τοῦ ὑπάρχει εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὑπογραψάντων μετὰ τοῦ Πατριάρχου Παρθενίου τὴν 11ην Μαρτίου 1643 διακήρυξιν διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ὁρθοδόξου Ὁμολογίας», ὡς ἐπίσης καὶ εἰς ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, «Νομικὴ Συναγωγή» τοῦ 1653. Ἐκτοτε ὄμως χάνονται τὰ ἴχνη του καὶ ἀγνοοῦμεν τὰ τοῦ θανάτου του.

Σωζέται μία λίαν ἐνδιαφέρουσα ἐπιστολὴ τοῦ Κυπρίου Ἀρχιμανδρίτου Ἀρσενίου, τὴν ὁποῖαν τοῦ ἔστειλεν ἐκ Βλαχίας τὴν 24ην Ὀκτωβρίου 1633. Ἡ ἐπιστολὴ διαφυλάττεται εἰς τὴν Δημοτικὴν Βιβλιοθήκην τῆς Γενεύης, εἰς τὸν κατάλογον Ἑλληνικῶν χειρογράφων ἀρ. 37—38 καὶ λόγῳ τῆς γλωσσολογικῆς ἀξίας καὶ τῶν πληροφοριῶν ποὺ περιέχει τὴν παραθέτομεν ἄνευ διορθώσεων:

Τῷ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ ἀγίῳ διδασκάλῳ κυρίῳ κυρίῳ Φίλιππῳ, τῷ Κυπρίῳ, τῷ ἡμετέρῳ περιποθείτῳ καὶ πνευματικῷ υἱῷ, εὐλαθῶς ἐγγχυροσθείτω εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου δὴν τελεῖται ἀπὸ Βλαχίαν.

Σοφώτατε καὶ λογιώτατε ὅγιε διδάσκαλε κύριε Φύλυππε καὶ ἐν Χριστῷ περὶ πόθειτε, χάρις ἐν Χριστῷ καὶ ὕψινα τῇ παντοκρατορικῇ δεξιᾷ περιφουροῦμενος καὶ περισκεπτόμενος: ὕψινομεν καὶ ἡμεῖς, θεοῦ χάριτι,

Περὶ τοῦς πειρασμοὺς καὶ τὰ θάσσα καὶ ταῖς ζυμοῖσις ὅπου ἐπεράσαμεν, δὲν κάμνει χρεῖα νὰ σοῦ τὰ γράφω, διότις ὁ κερὸς δὲν μὲ βωλεῖ: μὰ ἐλπίζω πῶς τὰ ἔμαθες ὑπὸ πολλῶν, καὶ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν, ὅπου: ἐγήνην καὶ ἡ ἐκθασίς τῶν πειρασμῶν, καὶ τώρα εἰμασθαῖν εἰρηηκοῖ σὺν θέλει ὁ Θεὸς καὶ ἀγαπᾷ καὶ ἡ λογιότης σου.

Τὸ τίμιον τῆς γράμμας ἔλαθα, πρῶτον καὶ δευτέρον, καὶ ἔμαθον περὶ τῆς ὕψις καὶ εὐτυχίας σου

καί λύαν ἐχάρην, καί εὐχαριστῶ τὴν λογιότην σου ὅπου πάντοτε μᾶς ἐνθυμείσαι καὶ δίδυς μας τὴν κατὰ Χριστὸν καὶ πνευματικὴν σου ἀγάπην. Καὶ ἡμεῖς δὲν ἤμασθαι οἰκάνοι νὰ σοῦ τὸ ἀνταποδώσωμεν, μάρτης μου εἶναι ὁ Θεός, ὄνταν ἀνά γνόθω ταῖς γραφῆς σου καὶ εἶμαι εἰς ἀσθένειαν, βλέπω τὴν ὑγίαν μου.

Ἔστιλα μὲ τὸν κύρ Ἀναστάσιον ἀπὸ τὸν ἅγιον Δημήτριον τῆς Ξυλόπωρτας μίαν γραφὴν, καὶ τοῦ κύρ Νέστορος μίαν καὶ ἔστιλα σου καὶ ἓνα μαχέρι μὲ τὸ πένταρῶλο του διὰ μικρὰν ἐνθήμεσιν καὶ εἰς τὸ γράμμα ὅπου σοῦ ἔστιλα μετ' αὐτὸν τὸν κύρ Ἀναστάσιον, θέλης ἰδεῖν τὰ πάντα ὅπου σοῦ ἔγραψα διὰ τὸν ἀνεψιὸν μου τὸν μρ Ζουάνη, καὶ διὰ τὴν ἀνεψιάν μου, καὶ ἂν γράψης εἰς τὴν Κύπρον, γράψε τους, τὸν ἀνεψιὸν μου καὶ τὴν ἀνεψιάν μου, εὐχὴν καὶ εὐλογίαν. Διὰ ἐκεῖνοὺς ὅπου μοῦ ἔγραψες νὰ χαριετίσω, καὶ νὰ ἀσπασθῶ ἀπὸ μέρους σου, κανεῖς δὲν εἶναι ἐδῶ, καὶ ὄνταν ἔλθοῦν θέλω τους δώσει τὸν πρέποντα ἀσπασμὸν καὶ χαριετισμὸν ἀπὸ μέρος σου.

Ἄλλον. Γράφης μου πῶς ἐξυγῆς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον τοῦ ἀποκρουσάρεως τοῦ Φιαμέγκου, καὶ διὰ μέσου του ἀπόκτεινες καὶ τὴν φυλίαν τοῦ οἰκουμηνικοῦ, καὶ λύαν ἐχάρην καλὴ εἶναι ἡ φυλίαι ὅπου ἀποκτεῖσαι τούτην τὴν γηίειον τὴν φθάρτην καὶ σημερινὴν γύρευσε νὰ ἀποκτεῖσαι καὶ ἐκεῖνην τὴν αἰώνιον ἀγάπην τοῦ θεοῦ, πολλὰ πολλὰ σὲ παρακαλῶ.

Γράφης μου διὰ τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς Κύπρου ὅπου εἶταν παθρεμένοι εἰς τί κερὸν ἔλασθαι συγχώρουσιν. Τὴν συγχώρουσιν καὶ τὴν Κεινονίαν τὴν ἔλασθαι εἰς τὸν κερὸν τοῦ Ἱερεμίου τοῦ Πατριάρχου τοῦ τρεῖς μακαρίτου, καὶ ἂν ἐρωτᾷς ἀπὸ τί κερὸν τοὺς ἔκβαλαν ἀπὸ τὴν κεινονίαν οἱ ἀγιώτατοι πατριάρχει, εἴρε τοῦ θιθυλίον τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Βριενίου, καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν πέμπτον λόγον, θέλεις ἰδεῖν ταῖς αἰτίας.

Οἱ ὅπου ἐπίσκοποι τῆς Κύπρου ἴχαν γηνέκαι καὶ ἔτρογαν καὶ κρέας, παρέξ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον τῆς Λευκοσίας καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κύπρου, ἐγενεν σύνοδος τῶν ἀγιωτάτων ἀρχιερέων, πατριάρχων καὶ μητροπολιτῶν, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως κύρ Ἱερεμίου, τοῦ Ἀλεξανδρίας κύρ Συλθέστρου, καὶ Ἱεροσολήμων κύρ Γερμανοῦ, καὶ Λαδικίας τοποτυριτοῦ τοῦ Ἀντιοχίας, καὶ μητροπολίται πενήκοντα τρεῖς, καὶ ἐσυχώρυσαν τοὺς ἱερεῖς τοὺς Κυπρίους ὅπου καὶ ἂν εὐρύσκονταν νὰ τοὺς συνγκηνοῦσιν, καὶ ἐχουρωτόνυσαν τὸν μακαρίτην τὸν Τιμόθεον ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου, ὅπου εἶτόν μέγας πρῶτοσύγγελος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ εἶτον ἀπὸ τὸ μοιστήριν τοῦ Κίρκου, καὶ ἐμίωσεν ἀπὸ τὴν Κύπρον πρὸ τῆς ἀλώσεως χρόνους κ', καὶ αὐτοῦ ἐχουρωτονήθη διάκονος καὶ ἱερεὺς εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, καὶ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἱερεμίου ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, καὶ πύγες εἰς τὴν Κύπρον μὲ τὴν πράξιν του καὶ μὲ τὸ συνοδικὸν γράμμα τῶν πατριάρχων καὶ τῶν ἀρχιερέων, καὶ τὰ ἔστιλαι εἰς ὅλον τὸ νισιν τῆς Κύπρου, καὶ τὰ ἀνέγνωσαν τὰ γράμματα, καὶ πύραν οἱ χριστιανοὶ μεγάλην χαρὰν, διατὶ δὲν ἴχαν ἀρχιερέα καὶ οἶσαν χαμένοι εἰς τὴν ἐξαμαλώσαν, καὶ ἐχουρωτόνυσεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος μέσας ἰσθίην Κωνσταντινουπόλιν ἐπίσκοπος διο, ἔναν εἰς τὴν Σωλέαν, καὶ ἄλλον Πάμφον ὁ ὁποῖος ἀρχιεπίσκοπος εἶταν ἀγιώτατος ἄνθρωπος καὶ κείνον τὸ συνοδικὸν γράμα ὅπου

ἔλασθαι τὴν συγχώρουσιν, ἀντίγραμμέν το ὁ μακαρίτης ὁ Λεόντιος ὁ διδάσκαλος, καὶ ἔφερά το μαζή μου ἰσθίην Κωνσταντινουπόλιν, καὶ τὸ ἀφίκα εἰς τὸν πᾶν κύρ Ἀνθιμον, καὶ τώρα δὲν ἠξεύρω ποῦ νὰ εἶναι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπασα ἀλήθεια ὅπου σοῦ γράφα, καὶ ἂν ὑπὶ κανὶς ἄλλος ἀλέως, δὲν λέγει ἀλήθειαν.

Τὸν φύλτατον καὶ κατὰ πνεῦμα μοι οἶδν τὸν κύρ Δούλον εὐχόμεν καὶ εὐλογῶ, καὶ παρακαλῶ τὸν θεὸν νὰ σᾶς ἀπόλαύσω καὶ τοὺς διο διὰ πάχους.

Ἄλλω δὲν ἔχων νὰ γράψω ἰσθίην λογιότην σου μόνε τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸν, καὶ νὰ μὲ ὀρύξεις εἰς τι δῆνομαι καὶ ὑπορῶ καὶ ἐγὼ ἔτιμος εἶμαι νὰ ἐκπυρῶ τὸ θέλημά σου.

Ἐρρόμενος διαφυλαχθεῖς ἀπὸ τῆς Παναγίας τριάδος.

Ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ κδ, αχλγ. θιέως γράφα, καὶ σύγνωθῃ

ἀρχιμανδρήτης Ἀρσένιος.

Ἄγιε διδάσκαλε, ἂν εἶναι αὐτοῦ ὁ παπᾶς κύρ Ἀθανάσιος, καὶ δὲν ἐμίωσεν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος, ἢ εἰς τὴν Κρήτην, εἰ εἰς τὴν Κύπρον, ἢ ἄλλου πούποτας, νὰ μὲ τὸν χαριετᾶς φυλικῶς καὶ χαριέντως, πολλὰ σὲ παρακαλῶ.»

ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΣΣΑΣ

Légrand: Bibl. Hell. (17ος αἰ.) τ. I, p. 139.

τ. II, p. 213, 443—4.

τ. III, p. 273—6.

τ. IV, p. 465, 477, 518.

Μ. Παρηνίκα: Σχεδιάσμα καταστάσεως τῶν γραμμάτων ἐν τῷ Ἑλλ. Ἔθνη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 18' αἰ.

Γ. Ζαβίρα: Νέα Ἑλλάς, σελ. 164, 543—4.

Κ. Σάθα: Ἱστορία Νεοελ. Φιλολογίας, σελ. 407.

Λ. Φιλίππου: Ἑλλην. Γράμματα, τ. Β', σελ. 95-7.

Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπ. ΠΥΡΣΟΣ: τ. ΚΓ', σελ. 950.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Χρήστου Σωκρ. Σολομωνίδου: «Ὁ ἔρωτας στὴ νεοελληνικὴ ποίηση» καὶ «Λεωνίδας Παρασκευόπουλος, ὁ Συμυρναῖος, ἀρχιστράτηγος».

Ὁ Συμυρναῖος συγγραφεὺς καὶ τ. ὑπουργὸς κ. Χρήστος Σολομωνίδης, μὰς δίνει σ' ἓνα κομψὸ τόμο 190 σελίδων μιὰ πλάτυττη μελέτη γιὰ τὸν ἔρωτα στὴ νεοελληνικὴ ποίηση, ἀρχίζοντας ἀπ' τὴν ἀρχαιότητα ἐποχῆ, περνώντας στὴ μεσαιωνικὴ καὶ καταλήγοντας στὴ σύγχρονον, γιὰ ν' ἀποδείξῃ πῶς ἡ ἀγάπη εἶναι μιὰ ἀείροση πηγὴ καὶ δὲ θὰ πάψῃ ποτὲ νὰ κινῇ τὸν ἥλιο καὶ τᾶστρα, σύμφωνα μὲ κάποιον στίχον τοῦ Δάντη.

Χρειάστηκε ἀσφαλῶς πολλὸς μόχθος γιὰ τὴν ἀναδίφηση ὅλων τῶν κειμένων ποὺ δίνουν στὸ συγγραφέα τὸ ὕλικὸ τῆς μελέτης του· καὶ τὸ σπουδαιότερον εἶναι πῶς καὶ ὁ πιὸ δύσκολος κριτικὸς, ὅσο κι ἂν προσπαθῆσῃ, δὲ θὰ βρῇ κενά. Ἀπ' τὸν Ὀμηρον ὡς σήμερα, ποιητῆς καὶ ποιήτριες, παρελαύνουν γιὰ νὰ κάνουν τὴ συνεισφορά τους, χωρὶς νὰ παραλείπων

τα και τὰ δημοτικά τραγούδια, στὰ ὁποῖα πολὺ συχνὰ ὁ λαός ἔχυνε τὰ συναισθήματα τοῦ ἔρωτα οὔτε καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κ' οἱ διάφοροι ἅγιοι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Δὲν ἀφήνει ἐπίσης ὁ κ. Σολομωνίδης καμένην Ἑλληνικὸν χώρον ποὺ νὰ μὴ τὸν ἐρευνησῆ σχετικὰ μὲ τὸ θέμα ποῦ τὸν ἀπασχολεῖ, καὶ ἐξαιρέση δὲν κάνει γιὰ τὴν Κύπρο σὲ 8, τι ἀφορὰ τὴν ἀρχαία καὶ μεσαιωνικὴ τῆς ποίησης ἐντούτοις, εἶδαμε μὲ λύπη μας πὼς τοῦ διαφεύγει ἡ νεοελληνικὴ ποίηση τοῦ νησιοῦ μας, ποῦ ἔδωσε ἐρωτικά ποιήματα ὄχι λιγώτερης ἀξίας ἀπ' ἐκεῖνα τοῦ ὑπόλοιπου Ἑλληνισμοῦ.

Ἄλλὰ ὁ κ. Σολομωνίδης, ἐκτός ἀπ' τὴν ἄλλη ποικίλη συμβολή του στὰ γράμματα, ἔταξε γιὰ σκοπὸ του νὰ κάνει γνωστὴ ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὰς τὴν ἰδιαιτέρη πατρίδα του, τῆς Σμύρνης κι αὐτὸ μὲ συγκινεῖ ἰδιαίτερος γιὰ τὴν ἐγὼ σ' αὐτὴ τὴν πανέμορφη νύμφη τοῦ Θεωραϊκοῦ ἔχω τὶς ρίζες μου. Ἔτσι, μὰς ἔδωσε τὰ βιβλία «Στίς ὄχθες τοῦ Μέλῃ», «Ἰωνικὴ ποίηση», «Τὸ θέατρο στὴ Σμύρνη», «Ἡ ἱατρικὴ στὴ Σμύρνη», «Ἦμος καὶ θρήνος τῆς Σμύρνης», «Τῆς Σμύρνης», «Ἡ δημοσιογραφία τῆς Σμύρνης», «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σμύρνης», «Ἡ παιδεία τῆς Σμύρνης», «Σμυρναϊκὸ γλωσσάριον», «Μνήμη τῆς Σμύρνης» καὶ τέλος αὐτὸ ποῦ ἔχω τώρα δὰ μπροστά μου, ποῦ ἀναφέρεται στὸ Σμυρναῖο ἀρχιστράτηγο Λεωνίδα Παρασκευόπουλο.

Στὸ βιβλίον αὐτὸ ὁ κ. Σολομωνίδης δὲν περιορίζεται νὰ δώσῃ βιογραφία τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἀλλὰ προσφέρει ἀνάγλυφα τὸ χαρακτῆρα του, ὅπως θαλαίνει μέσα ἀπὸ τὴ δράση του στὴν εἰρήνη καὶ στοὺς πολέμους ποῦ διακρίθηκε κ' ἰδιαίτερα στὴ Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία, ποῦ ἐνῶ εἶχε ἀρχίσει μὲ τοὺς καλύτερους οἰωνούς, κατὰληξε στὴ μοιραία ἐκκένωση τῆς Ἑλληνικώτατης Ἰωνίας.

Δὲ θὰ ἀναφέρω λεπτομέρειες γιὰ τὸ περιεχόμενο. Αἰσθάνομαι ὅμως ὑποχρεωμένος νὰ τονίσω πὼς, ὅποιος θέλει νάχη μιὰ πλήρη ἰδέα τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς Ἱστορίας τῶν μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον χρόνων, δὲ θὰ πρέπει νὰ παραλείψῃ νὰ διαβάσῃ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σολομωνίδη γιὰ τὸ Λεωνίδα Παρασκευόπουλο.

Σοφίας Κλήμη-Παναγιωτοπούλου: «Φωνιάδες», διηγήματα. Ἄλεξανδρούπολη, 1967.

Δεκατρία διηγήματα περιλαμβάνονται μέσα στὶς 131 σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, δεκατρεῖς εἰκόνες ἀπὸ τὴ ζωὴ γεμάτες θλίψη, πόνου καὶ ἔγνοια. Ἀπὸ τὸ πρῶτο τῆς ἔργου, τὸ μυθιστόρημα «Τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ», ποῦ κυκλοφόρησε τὸ 1959, ἡ συγγραφεὺς ἀπόδειξε πὼς εἶναι ἕνα πηγαῖο ταλέντο, ποῦ κατέχει συγχρόνως τὴν ἀρτια τεχνικὴ νὰ ἐκφράξῃ τὶς βαθύτερες σκέψεις καὶ τὰ βαθύτερα συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ρεαλισμός, ποῦταν καταφανὴς τότε, ἐξακολουθεῖ καὶ τώρα νὰ κυριαρχῇ, πὸ μεστός καὶ πὸ συγκροτημένος τὸ ὕφος, καθαρὰ λογοτεχνικὸ, χωρὶς ἐκζητήσεις κι ἀκροβατισμούς, εἶναι πάντοτε ἀνάλογο πρὸς τὸ θέμα καὶ τὸ θέμα εἶναι πάντοτε καινούργιο, πρωτότυπο, ἔλκυστικὸ παρά τὸν πόνου ποῦ δημιουργεῖ. Μὲ δυὸ λόγια, οἱ «Φωνιάδες» ἀνήκουν στὸ καλύτερο εἶδος τῆς νεοελληνικῆς διηγηματογραφίας.

Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

ΓΕΝΙΚΑ

Στὸ «Περιοδικὸ Ἑλληνίδων Βορείου Ἑλλάδος» (ἀρ. 93) δημοσιεύονται σημειώσεις γιὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Κ. Χρυσάνθη στὴ Θεσσαλονίκη. — Στὴν ἐφημερίδα «Νέα Μύκονος» (Νοεμβρ. 1967) ἀναδημοσιεύονται μὲ σχετικὸ σχόλιον κείμενα τοῦ Κ. Χρυσάνθη γιὰ τὴ Μύκονο καὶ τὴ Δήλο. — Στὸ «Βῆμα» (30 Νοεμβρ.) μεταφράζεται ἄρθρο τοῦ Βάσου Καραγιώργη, ποῦ δημοσίευσεν στὸ γαλλικὸ τύπο σχετικὰ μὲ τὴν ἔκθεση «Οἱ Ἐθνασσοὶ τῆς Κύπρου». — Στὸ «Ἀργεϊακὸν Βῆμα» (6 Αὐγ., 13 Αὐγ., 2 Ἰουλ.) τρία ἄρθρα γιὰ τὸν Κ. Χρυσάνθη ἀπὸ τὸν Ἥλια Πολυδώρου. — Στὸ βιβλίον τῆς κ. Μ. Asserin «Perennité de la Grèce» μεταφράζεται ἕνα διήγημα τοῦ Ἀχιλλέου Αἰμίλιου. — Στὸ «Βῆμα» (7 Δεκ.) μεταφράζεται ἀπὸ ἀγγλικὸν περιοδικὸν ἄρθρο τοῦ Βάσου Καραγιώργη γιὰ τὸν Τάφο τοῦ Νικοκρέοντα. Ἐπίσης δημοσιεύονται εἰκόνες ἀπὸ εὐρήματα ἀνασκαφῶν στὴ Σαλαμίνα (Κύπρου). — Στὴν Ἀπογευματινῇ» (7 Δεκ.) ὁ Φουσάρας γράφει κριτικὴ γιὰ τὴν ποιητικὴν συλλογὴν τοῦ Κ. Χαραλαμπίδη «Ἡ ἄγνοια τοῦ νεροῦ» καὶ τὴν συλλογὴν διηγημάτων τοῦ Γ. Πιερίδη «Ἀσάλευτοι καιροί». — Στὸ «Βῆμα» (10 Δεκ.) ὁ Βαρίκας γράφει κριτικὴ γιὰ τὰ βιβλία «Συνέσιος ὁ Κυρηνάσιος» τοῦ Μελεῖ Νικολαΐδη καὶ γιὰ τὸ «Ἀσάλευτοι καιροί» τοῦ Γ. Πιερίδη. — Στὴ «Νέα Ἑστία» (1 Δεκ.) ὁ Κ. Χρυσάνθη δημοσιεύει σημείωμα γιὰ μιὰ ἐπιστολὴν τοῦ Κ. Παλαμά. — Στὸ περιοδικὸ «Τὸ Σχολεῖο καὶ τὸ Σπίτι» ὁ Γ. Κυριαζόπουλος κρίνει τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Λυρικὸν Ἡμερολόγιον στὴν Κυπριακὴ Χρονιά 1966».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Διαγώνιος (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 12 — Μακεδονικὴ Ζωὴ (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 18 — Ἑλληνικὰ Θέματα (Ἀθήνα) ἀρ. 9 (β' περ.) — Κρητικὴ Ἑστία (Χανιά) ἀρ. 172 — Ἀστυνομικὰ Χρονικὰ (Λευκωσία) ἀρ. 3 — Σχολικὴ Ὑγιεινὴ (Ἀθήνα) ἀρ. 20 — Τὸ σχολεῖο καὶ τὸ σπίτι (Ἀθήνα) ἀρ. 67/70.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Marie-Louise Asserin: Perennité de la Grèce, Athenes, 1968.

Κ. Χρυσάνθη: Ἀξιόθεα, Λευκωσία, 1968.

Ἀνδρέα Λοῆ: Εὐρετήριο «Κυπριακῶν Γραμμάτων» 1934—1956, Λευκωσία, 1967.

Ἀ. Περνάρη: Τῆς Τρίχας τὸ Γεφύρι, Λευκωσία, 1967.

Ε. Π. Λαγάκου: Δυὸ ὁμίλιες γιὰ τὸν Γιώργου Σεφέρη, Λευκωσία, 1967.

ΘΕΡΜΕΣ ΕΥΧΕΣ

ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ, ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΜΑΣ

Ε.Π.Ο.Κ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΤΥΠΡΟΣ

1967 - 1968

Διπλός τόμος, αφιερωμένος στον πρόεδρο του 'Ομίλου κ. Κωνστ. Σπυριδάκι.

Συνεργάζονται: 'Ηλ. Βενέζης, Κ. Σπυριδάκις, Κ. Χρυσάνθης, 'Α. Περάνης, Χρυσ. Κυπριανού, Κ. Πιλαβάκης, 'Α. Λοής, Γ. Μαρκίδης, Π. Κοιναίος, Π. Παττίτζης, 'Α. Βορεάδης, Κ. Μιχαηλίδης, Κ. Χατζηστεφάνου, Μ. Μιχαηλίδης, Π. Δρουσιώτης, Ν. Φιλίππου, Μ. Παττίτζη, Ν. Χριστοδούλου, Γ. Παπαχαλαράμπος, Κ. Στεφάνου, Θ. Παπαδάπουλλος, Π. Περασιάνης, Ε. Πετρούνδα, Β. 'Ελευθεριάδης, Σ. Χαλλούμας, Α. 'Ονοφρουρίου, Φρ. Βράχας.

Τιμή £2

*ΕΞΕΔΟΘΗ και κυκλοφορεῖ εἰς καλαίσθητον εἰκονογραφημένην
ἐκδοσιν 20 τυπογραφικῶν, τὸ ἔργον τῆς*

κ. ΤΑΤΙΑΝΑΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

**“Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ
ΣΥΛΛΟΓΟΣ — ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΛΥΤΡΩΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ”**

- Τὸν Σύλλογον αὐτὸν ἐσύστησαν ὀλίγοι Δογᾶδες τοῦ Γένους γιὰ νὰ κατευθύνουν τὴν μορφωτικὴν ἀναγέννηση τῶν ὑποδούλων τῆς 'Οθωμανικῆς Ἀδιοκρατορίας.
- Στὶς σελίδες τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτοῦ βιβλίου ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐξηκοντάχρονη δράση τοῦ Συλλόγου 1861—1922, παρελαύνει καὶ ὅλη ἡ κίνησις τῆς ταραγμένης αὐτῆς ἱστορικῆς περιόδου.
- Τὸ βιβλίον τῆς κ. Τατιάνας Σταύρου πωλεῖται σὲ ὅλα τὰ Κεντρικὰ Ἀθηναῖκά Βιβλιοπωλεῖα: Ἐλευθερουδάκη, Γκοβόσιη, Κολλάζου, Πεγλιθανίδη, Σιδέρη.

Δρχ. 125

(ἐκτὸς τὰ ταχυδρομικά).

